

Dialog byl natočen ve středu 6. dubna 2011 v Knihovně Filosofického ústavu AV ČR, Jilská 1, Praha 1, Staré Město.

MS: *Pokud se nepletu, tak v roce 1989 vám bylo 36 let. Co jste od změn, které zde nastávaly, sliboval? Čím pro vás byl minulý režim? Byl například ve vaší práci přítěží? Byl jste zaměstnán na FAMU.*

MV: Ano, byl jsem od roku 1982 zaměstnán na FAMU, předtím jsem tam učil externě díky tomu, že jsem uměl trochu francouzsky. Kurz byl totiž ve francouzštině, a tak hledali někoho, kdo by to mohl učit, proto mě oslovili. Vyučoval jsem tam ve francouzštině filmování a byla to pro mě možnost jak přežít. Školu jsme končili ještě s jedním kolegou, spolu jsme natočili film „Evžen mezi námi“, který byl ve škole promítnut na projekci profesora Brousila. Když to skončilo, celé kino vstalo a začalo tleskat. Následně jsem odjel natáčet do Rumunska s Janou Ševčíkovou. Týden nato byla svolána svazácká schůze, kde vystoupil režisér Ludvík Ráža a řekl, že náš film by na západních festivalech vyhrál cenu za protisocialistický film. Na to reagoval režisér Jiří Sequens, což byl hlavní ideologický strážce FAMU. Řekl: „Ludvíčku, to jsi přehnal, ale film je rafinovaný, a tedy o to nebezpečnější, proto se promítat nebude.“

MS: *Je dobré připomenout, že pan Sequens stál za seriálem 30 případů majora Zemana.*

MV: Náš film byl o klukovi, který přijede z malého města do Prahy. Zde se rozhlíží a chtěl by být básníkem. Jak vidí situaci kolem sebe, když prochází různými prostředními, stane se nakonec konformním textařem populárních písní. Píše texty, které byly vybrány z archivu Československého rozhlasu a z různých dalších nahrávek. Jeho písně jsou to nejstrašnější svinstvo, které nám v rozhlase hráli ráno od sedmi do osmi. Je zřejmé, že si svou tragédii neuvědomuje, jelikož se z něj stane floutek.

MS: *Nemilé ozvěny normalizace.*

MV: Někdo říká, že se to po deseti letech začalo promítat, Barrandov to dal do distribuce, ale to téma už nikdo nezajímalo, neboť mezitím nastala svoboda. Pro nás to na začátku osmdesátých let znamenalo, že jsme se filmem nemohli prezentovat, že jsme nemohli točit další film. Myslím si, že to bylo v letech 1949 - 1950, kdy Jasný s Kachyňou natočili první celovečerní film FAMU. Tenkrát se praktická cvičení na Barrandově odehrávala v jejich produkci. My jsme to ovšem dělali ve dvou lidech na koleně a najednou byl pro nás konec. Kolega Petr Nýdrle odjel, když jej v roce 1982 pozvali přednášet do Spojených států, poté tam zůstal a do dnešních dnů je režisérem reklamních filmů a videoklipů v Hollywoodu. Já jsem zůstal zde, dal jsem si po vojně v roce 1982 přihlášku do FS Barrandov, že bych tam chtěl pracovat ve filmové oblasti, nikdo mi na ni dodnes neodpověděl.

MS: *Inu, ignorance minulého režimu, která potvrzovala, že jste nežádoucím.*

... FAMU a film ...

MV: Nebyla možnost, jak se dostat na Barrandov a pracovat v oboru. Různě jsem se protloukal, měl jsem přitom už dítě, takže škola mi tehdy byla docela dobrým zázemím.

MS: *Poskytovala tvůrčí prostředí ...*

MV: Nejen to, ale hlavně poskytovala kontakt s mladými lidmi. Vydělal jsem si na složenky, a proto jsem mohl přežít. Navíc si myslím, že situace v oblasti dokumentu na FAMU nebyla tak tragická jako někde jinde. Zaplať Pán Bůh, že se tam dalo přežít, ale netočil jsem, respektive jsem měl možnost točit velmi sporadicky. Sem tam jsem mohl stát za kamerou, ale přitom jsem měl hrůzu z toho, že bych se tam měl někde v televizi zaměstnat, neboť ...

MS: ...jste se nechtěl kompromitovat.

MV: Šíleně jsem se zkompromitoval jako ostříč. Víte, co to je?

MS: Je zřejmé, že je to cosi s filmovou kamerou, ale bohužel nejsem z oboru.

MV: Je to označení člověka, který otáčí prvním členem objektivu, aby byl obraz ostrý.

MS: Za předpokladu, že kamera nemá automatické ostření?

MV: V té době to nebylo možné, ovšem i dnes se to dělá většinou manuálně. To byla situace v době, kdy jsem se nedostal na FAMU. Rok jsem se flinkal a také jsem asistoval v televizi u kamery. Tam jsem se naučil ostřit. Jednou jsem tam ostřil odpornou věc, o které jsem netušil, že je tak odporná. Dozvěděl jsem se o ní až po několika letech. Kristián Hynek, celkem mladý a šikovný kameraman, mě požádal, že bude dělat takovou hranou věc, bude tam náročné ostření, zdali bych mu nepomohl ostřit. Říkal jsem si v duchu: „Kristiáne, s tebou velice rád.“ Poté jsme natáčeli nějaké dílo, o němž jsem nic netušil a on pouze zčásti. Byli tam různí komparzisté, též bály, rauty, různé kavárny. Byly to záběry konverzace, činností, jak někdo přinesl cosi na stůl, jiný se napil ze sklenice. Tyto záběry jsem viděl najednou za tři - čtyři roky v lednu 1977 v televizi. Bylo to nejvyšší svinstvo proti Chartě 77, kde jsou všichni agenti imperialistů, zaprodanci.

MS: Rád bych se zeptal na skutečnost, zdali člověk, který měl opoziční názor, mohl dělat něco jiného kromě toho ostření?

MV: Když jsem dodělal školu, nemohl jsem dělat ani ostření. Zaměstnat se někde a budovat kariéru ve filmové profesi bylo pro mě nemožné. Do jisté míry jsem se toho i bál. Nechtěl jsem leštit kliky a někoho korumpovat, ani mě to nenapadlo. To ostření s Kristiánem Hynkem na Vysoké hře v ČST byla odstrašující zkušenost. Říkal jsem si, že kdybych byl zaměstnán jako kameraman a dostal pracovní rozkaz, že budu točit to a to, co bych si tam počal?

... Červená knížka ...

MS: Jinými slovy, snažil jste si zachránit čest. Kdo chtěl pracovat u filmu, musel mít červenou knížku, která mu vlastně otevřela dveře k filmu.

MV: Je to paradoxní, byli jsme ve třetím ročníku na fakultě a myslím, že můj kolega Petr Nýdrle byl nejtalentovanější z nás všech, třebaže jsme ve škole prospívali všichni dobře. Najednou nás oslovila sekretářka vedoucího katedry, že by bylo žádoucí, abychom usilovali o vstup do KSČ. Řekli jsme mu, že to nepřipadá v úvahu, že se na vstup do strany necítíme. Tím jsme si vlastně uzavřeli dveře. Vypadalo to tak, že všichni, dokonce i kameramani, kteří šli na Barrandov, museli být ve straně.

MS: Skutečně absurdní situace!

MV: Ano, oni to tenkrát chtěli mít vše pod kontrolou. Jakmile někdo kývl na stranicí, měl možnost postupu. Nyní mám takový zvláštní příběh, který mě zajímá a který bych rád rozpracoval - je to příběh K. K., tehdy asistenta režie a pomocného režiséra na Barrandově. Na začátku normalizace dostal doporučení ke studiu na FAMU, a zřejmě i na základě příslibu, že vstoupí do strany, se stal „kádrem“ Barrandova, zkrátka vyslali jej ke studiu na FAMU. Byl v ročníku s Vladimírem Mertou, Karlem Smyczkem a dalšími. Najednou ho nechali natočit ve FS Barrandov film Past na kachnu, což byl detektivní film. Řemeslně ukázal, že na to má. Poté natočil další film, jenž byl na svou dobu velice neobvyklý a svobodomyšlný. Zřejmě pak přitlačili šrouby a vyžadovali členství v KSČ, ale on váhal, snad si to i rozmyslel. Přestal být kádrem, třebaže měl natočené filmy, které nebyly špatné. Najednou byl ničen, vnitřně se rozložil, dostal rakovinu, rodina se rozpadla, děly se s ním strašně

věci. V druhé polovině osmdesátých let byl jako vyprázdněný člověk. Tuším, že to bylo v roce 1988, když jsme spolu šli Stromovkou, byl pohublý. Vyprávěl mně, že byl vážně nemocen, ale že nyní je to lepší, za tři týdny spolu budeme točit film pro ArtCentrum v Praze. Za 14 dní se oběsil. Tlak prostředí byl zničující. Lidi, kteří mají vnitřní citlivost, ty to drtilo, nebo je to – jako v právě popsaném příběhu – úplně zničilo.

... Charakter lidí minulého režimu ...

MS: *Zmiňujete se o svých přátelích, snažíme se společně na vaší zkušenosti ukázat podobu minulého režimu. Neměli bychom opomenout otázku, zda se domníváte, že během minulého režimu se jen ti, kteří byli všehoschopní, mohli uplatnit? Vy jste konstatoval, že kdo chtěl točit, musel mít červenou knížku.*

MV: Víte, po roce 1968, po okupaci, staří komunisté přišli o všechny iluze, pokud ještě nějaké měli, jelikož se zborilo vše, v co doufali. Ti, kdo vstoupili strany po r. 1968, věděli, oč běží.

MS: *Ano, pouze se chtěli podílet na mechanismu moci.*

MV: Lidé byli konformní s mocí, chtěli využít možnosti pracovat. Byli to lidé, kteří si zadali, o to je to horší.

... Kdo jsou komunisté a komunismus ...

MV: Dnes, více jak dvacet let po pádu komunismu nevíme, kdo byli komunisté.

MS: *Zvláštní tvrzení. Komunisté nám přece vládli dvě generace.*

MV: Dnes o nikom nemůžete říci, že byl komunista. Zatímco si můžete i na webu zjistit, kdo byl agent StB, nemůžete si jednoduše zjistit, kdo byl členem KSČ. Přitom KSČ byla vedoucí síla ve státě, dokonce si to dala do ústavy. Konformní lidé, kteří přistoupili na tuto hru, byli většinou upřednostněni, často pak rozhodovali o jiných lidech. Stejně, jako dnes nevíme, kdo byl členem KSČ, též nevíme, kdo byl členem Lidových milicí. Nutno říci, že mně to vadí dlouhodobě a vždy to připomínám na různých konferencích, tážu se, co se s tím bude dělat. Asi před čtyřmi měsíci, tedy na přelomu roku 2010, 2011, jsem se neudržel a v Ústavu pro studium totalitních režimů jsem oslovil pana ředitele Hermana a jeho poradce Žáčka, jak to, že jejich ústav, který má studovat totalitní režimy si klidně bádá a nechá nás honit se za nějakými agenty, za lidmi, kteří byli podřízeni této vedoucí úloze strany, a nezprostředkuje nám kruciólní zjištění, kdo byl členem KSČ. Tvrdil jsem, že je potřeba udělat databáze z kartoték, které se dochovaly, aby lidé, dokud žijí a ještě si něco pamatují, mohli vypovědět, kdo z titulu strany jednal. Mělo by se usilovat o to, aby taková kartotéka byla funkční a úplná.

MS: *Rozumím vám. Zmínil jste seznamy StB, je například otázka, zdali ten, kdo je tam uveden, skutečně s režimem spolupracoval či byl agentem.*

MV: Pochopitelně, něco o tom tématu vím. Mám zkušenost s dokumenty, které se dochovaly. Je nutné k nim přistupovat kriticky. Jestliže již máme vyhledávače na spolupracovníky StB, což je určité patro, musíme vědět, kdo je řídil. A nebylo to řízení pouze celostátní, krajské, ale přece v každém podniku někdo cosi „politicky“ řídil, my však leckdy ani nevíme, kdo to byl. A diskuse se vede o agentech StB, žádná rozprava se nevede o odpovědnosti členů KSČ.

MS: *Možná jste odbočil od toho, co jste diskutoval s panem Hermanem a Žáčkem.*

MV: Oni mi začali říkat, že těm dosud neznámým to politická scéna odpustila. To přece není možné!

MS: *Bojíme se, ...*

MV: ... nejsme samostatní. Naše úkoly si neukládáme sami. To by nám politická scéna nikdy nezapomněla. Kdo to má udělat a kdy to udělá? Čím později, tím větší bude chybovost. Tím více půjde o situaci, kterou jste označil jako „jméno na seznamu“, jednoduše za seznamem nebude příběh, hříchy, odpovědnost. Myslím si, že je důležité mít seznamy k dispozici pro nacházení souvislostí v situacích, kdy se o něčem dočtete v některé archiválii. Pomůže nám to postupovat dále a dále. Například díky Stanislavu Pencovi jsou zpřístupněné údaje z databáze Evidence zájmových osob (EZO). Když se chcete k nějaké historické osobnosti dostat, pomáhají vám v práci badatele. Máme údaj, že něco takového existovalo, i když to například archiv nemůže nalézt. Soudím, že jsme v určité technologické době, a postupy historiků jsou trochu jiné, než byly v dobách, kdy každý badatel měl jen zápisník a tužku.

MS: *Ano, ale otázkou je, zdali je ve společnosti poptávka po takovém poznání?*

MV: To je otázka. Když jsem požadavek na zpracování databáze členů KSČ vznesl na Konferenci o zločinech komunismu na předsednictvu vlády v roce 2010, snažil se mi novinář Petr Brod, který byl součástí panelu, svým způsobem odpovědět. Tázal jsem se, kdo byli komunisté? Odpověděl mi: „Víme přece, kdo byli komunisté. Komunisté byli horší, špatní, indiferentní ...“ Začal střílet svoji typologii údajných motivací, ale ta se nezakládá na žádném sociologickém výzkumu komunistické strany! My ho ani nemůžeme dělat, dokud nevíme, kdo konkrétně byli členové KSČ, protože až poté za nimi můžeme jít a můžeme na tom dále pracovat. Když nevíme, kdo byli členové KSČ, která měla v ústavě „vedoucí úlohu“, když nevíme, kdo byli členové Lidových milicí, je to tragické. To již nebyli profesionální policisté, kriminalisté, soudci, vojáci, státní úředníci demokratického státu, byli to militantní stoupenci strany, kteří byli schopni střílet nejen do Mašínů, ale i do každého občana.

... Mašínové a boj proti komunismu ...

MS: *Naštěstí jim Mašínové unikli. Zmínil jste tuto skupinu komunistického odboje. Kdy jste se setkal s jejich jmény, neboť vidím, že životy hochů této skupiny sledujete? Je dobré to zmínit, neboť se stali jedním ze symbolů komunistického odporu, třebaže českou společnost rozdělují.*

MV: V roce 1990 jsem četl knihu Jenom ne strach od Otakara Rambouska. Přečetl jsem si to za noc. Ráno jsem si říkal, že to byl úžasný dramatický příběh, pro mě to byli jasní hrdinové. Úplně jsem to vypustil a dále jsem se tomu nijak nevěnoval. Měl jsem pocit, že jsou důležitější současná témata, šikana, transformace apod.

MS: *Vrátil jste se k tomu?*

MV: V prosinci roku 1994 jsem natáčel film pro Křesťanský magazín o společenství Opus Bonum u příležitosti jeho první konference v Čechách. Před tím se scházeli ve Frankenu, ...

MS: *... v německém Rohru, kde působil Anastáz Opasek.*

MV: Anastáz Opasek je spojen s naší rodinou, protože oddával mé rodiče, křtil mé děti, moje tehdejší žena byla jeho obdivovatelkou, po setkání s ním konvertovala, napsala o něm knihu. V prosinci 1994 na konferenci Opus Bonum v klášteře Teplá u Mariánských Lázní jsem měl kameru a kazety. Najednou tam Dr. Martin Štumpf přednesl referát o skupině bratří Mašínů. I o tom, jak se lidé z justice dívají na případ Mašínů. Rozpoutala se neuvěřitelná diskuse, kterou jsem zaznamenal. Ta je základem dokumentárního filmu *Země bez hrdinů, země bez zločinců*. . . (ČT 1995).

MS: *To byl rok 1996?*

MV: V tom roce to odvysílala Česká televize, poté, co se podařilo zaznamenat tuto diskusi. Martin Štumpf mě svým referátem uvedl do skutečnosti, jak šílená je propast v poznání kolem Mašínů, jak si většina tehdejších lidí z justice myslí, že jsou to kriminálníci a že by měli být stíháni.

MS: *Snad byla snaha je odsoudit v době nepřítomnosti?*

MV: Nikdy jim ani nebylo doručeno obvinění. To znamená, že jsou justicí nedotčeni.

MS: *Byli odsouzeni a popraveni jejich spolupracovníci.*

MV: Ano, ale Mašínové z toho byli vyčleněni, protože komunistický stát měl strategii, že bude žádat o vydání „kriminálních“.

MS: *To se nestalo.*

MV: Spojené státy americké řekly, že jde o politickou kauzu a že nejsou povinny vydávat lidi, kteří prováděli politickou činnost v nesvobodné zemi.

... Mašínové a diskuse o minulosti ...

MS: *Rád bych se zeptal, zdali právě případ Mašínů a jejich kamarádů není pěknou ukázkou diskuse na téma minulosti komunismu, totality, z níž jsme vyšli, a následného vypořádání se s ní?*

MV: Ano, příkladem jistě je, také ale je příkladem výjimečným, jelikož těch lidí, kteří opravdu sáhli ke zbrani, nebylo až tak moc. Přece existovali a postupem času se skupiny a jednotlivci s vůlí něco udělat, a kteří také něco proti komunismu udělali, objevují. Nyní je možné zaznamenat velký posun v poznání osudů Vladivoje Tomka. Ten je poslední popravený v roce 1960. Jeho spolupracovníci se postupně rozmluvili, začínají vzpomínat a vysvětlují, kdo byl Vladivoj Tomek, co vlastně zamýšleli, jak přepadli vojenskou hlídku, aby získali samopaly. Příkladů je více a Mašínové jsou zajímaví svou pozicí. Označil bych je za lidi „nad vodami“, ...

MS: *... i za vodou, jelikož jsou v Americe.*

MV: I tak ale mají zájem o dění v zemi, kde žije jejich sestra a mají též kritický postoj k polistopadové skutečnosti. Zůstávají v USA, přestože jim zde umřel kamarád. Je to jako výzva České republice - jsme uspořádáním našich životů a rodin někde jinde. Zkrátka, buďte zde budete dodržovat demokratické principy, nebo ne - a pak my sem nevzkročíme.

MS: *Zájem o Mašíny neustává též díky tomu, že dokážou pohnout srdcem. Jejich příběh je polarizující, ukazuje hrany totality a svobody. Museli hodně obětovat, aby se dostali do západního světa. V jistém ohledu to byla hra, která nemusela vyjít.*

MV: Nemusela, dostali se tam pouze s obrovským štěstím, ale největší výzvou a největším trnem v oku komunistům a všem jejich odpůrcům je, že tam nešli jako normální emigranti, exulanti za svou svobodou. Oni tam šli proto, aby nám svobodu přinesli. Šli tam s úmyslem, aby se vyzbrojili, vyškolili a vrátili se zpět tak, jak to zažili ve svém dětství, se zkušeností, že západní spojenci formovali české jednotky a ty poté spolupracovaly na osvobození Evropy i Československé republiky, přispěly k pádu nacismu. Oni si mysleli, že to bude cosi podobného, že Západ to jen tak nenechá. Soudili, že je vyškolí, vyzbrojí a poté je sem vyšle zpátky. Že pomohou zde v zázemí, v týlu nepřítelů, aby komunisté odešli z naší země. To je ten veliký problém. Celý příběh Mašínů byl od počátku desinterpretovaný komunisty a je dodnes. Velké množství energie nasadili na to, aby vyrobili dehonestující osmý díl *Strach* seriálové řady *Třicet případů majora Zemana*. Sice tam nejsou jmenováni, ale všichni, kteří si přečetli Vrbeckého, kde jsou jména uvedena, si to identifikovali

s Mašíny. Jsou tam vykresleni jako krvežízniví vyšinutí jedinci, kteří usilují vidět krev, a proto rozpárou každého, koho potkají. V roce 2009 vydalo nakladatelství Rybka agitační příručku KSČM Svědomí hrdinů, jejímž autorem je bývalý důstojník StB.

MS: *Tvrdilo se, že možná také usilovali o peníze.*

MV: Všechny tyto propagandistické útoky na nízké pudy diváků jsou v majorovi Zemanovi využity, jen aby Mašínové byli dehonestováni. Také aby byl dehonestován veškerý odpor ke komunismu, je tam ukázáno, že slouží imperialismu. Je stále málo lidí, kteří do dnešních dnů chtějí poznat pravdu. Jejich příběh je však velkou výzvou, že tak mladí lidé se dokázali rychle zorientovat a postavit režimu. Často se uvádí, co Mašínové dělali po roce 1948. V roce 2010 jsem byl u Ctirada Mašína a mluvil jsem s ním o tom, jak jim trvalo, než situaci vyhodnotili. Bylo mi řečeno, že v roce 1948 se necítil politicky nějak vyhraněný. Neříkal, že by věděl, která bije. Teprve postupně se orientoval na základě kroků, které nový režim dělal a jak to zasahovalo jeho blízké, které ctil, kteří byli spolupracovníky maminky či tatínka z odboje. To v něm postupně rostlo až do roku 1951. Ke zbrani sáhli právě až v roce 1951. Měli bychom si uvědomit, co se stalo předtím, kolik demokraticky smýšlejících lidí bylo popraveno na základě konstrukcí o zostřování třídního boje. To si lidé do souvislostí nedávají. Komunisté rádi vyprávějí příběh Mašínů až od okamžiku, kdy vzali pistoli do ruky.

MS: *Zde je patřičné se zeptat, zdali by paradoxy doby byly prezentovány odpovídajícím způsobem, pokud by neexistoval případ Mašínů? Lze se domnívat, že právě oni dokázali vytvořit autentický příběh, kdy se mladí hoši postavili režimu a ve snaze s ním bojovat odešli i do služeb americké armády, jelikož očekávali třetí světovou válku. Díky svobodě podstoupili velké riziko a nakonec zvítězili, třebaže mnozí z Čechů to za vítězství nepovažují a dívají se na ně jako na ty, kteří odešli za lepším.*

... I jiní ...

MV: Je možné vidět nevěli poznávat a neschopnost vnímat i vyhrocenost a tragiku padesátých let. Zažil jsem velký odpor, který kladla zdejší „věrchuška“, když se rekonstruoval proces s Miladou Horákovou. V rámci své práce jsem narazil na světově unikátní věc – šest a půl hodinový záznam politického procesu z roku 1950, z něhož byla známá zejména Milada Horáková, ale ostatní souzené osoby byly časem zapomenuty. Jaké to byly osobnosti? Byli to lidé, kteří si více než většina jiných uvědomovali, co se děje a chtěli něco dělat, mnozí z nich byli dlouhodobě politicky činní, často levicově orientovaní, ale nikoliv komunisticky.

MS: *Záviš Kalandra?*

MV: Ten je tam zvláštní výjimkou. Ti ostatní byli stoupenci masarykovského vidění světa a ovlivnění Edvardem Benešem. Věnoval jsem se proto tomu, aby lidé mohli vidět komunistické způsoby zacházení. Když jsem v roce 1995 hovořil s bratry Mašíny, říkali mi, jak blízká si byla maminka Mašínová s Miladou Horákovou, a Zdena Mašínová to dokumentovala dopisem. Bylo to již z doby nacistického věznění, ale i z poválečné korespondence, kdy Milada Horáková posílala chuť žít u Zdeny Mašínové. Byla to zásadní věc, když vám popraví tak významnou osobu, nechají ji dusit se osm minut. To pokládám za strašlivé. Poté činy Mašínů, které následovaly až rok a více poté, se vám musí jevit jako velice ohleduplné, velice nebrutální. Když vyjdu ze současnosti, v roce 2011 mě někdo oslovil, abych se vyjádřil k podříznutí jednoho ze strážníků. Říkal jsem si, že dám vedle sebe smrt Horákové, osm minut dušení, a to podříznutí ve spánku komunistického příslušníka SNB, který nezažil žádnou bolest. On byl omámen, byl v bezvědomí. Ano, je to ošklivé, je tam krev. Vůbec bych si nedovedl představit, že bych něco takového mohl zažít. Je to způsob, který Ctirada Mašína naučil partyzán v prosinci 1948 na kurzu, kdy si komunisté vychovávali ve Svazu brannosti partyzány.

K čemu si je asi vychovávali? Metody, které je tam naučil, ve filmu identifikuje: „Takové metody nás neučili u Special Forces.“

... Otázka vzdělání ...

MS: *Rád bych se zeptal, zdali tyto události mají být součástí výuky, vzdělávání mladých studentů? Jde o to, že pro mnohé je to již dávnou minulostí.*

MV: Myslím si, že to zase tak vzdálená minulost není. Mějme na paměti, že v prosinci 1948 byla přijata Všeobecná deklarace lidských práv Valným shromážděním OSN, kdy Československo hrálo velkou roli, aby takováto deklarace vznikla. Když byla schválena, lidé se v ní zavázali, že ji budeme vyučovat ve školách. V preambuli například právo na odboj přímo není, ale je tam zajímavá myšlenková konstrukce v tom ohledu, že stát je povinen, aby zajistil chod společnosti podle zákona, podle práva, aby se člověk ve svém zoufalství nemusel uchýlovat k odboji a odporu. Odpovědnost, že existuje nějaký odboj, je na státu, neměl by vytvořit takové podmínky, aby mohl, nebo spíše musel vzniknout. To znamená, že musí dbát na zákonnost. Tyto teze jsou převzaty do dnešní Listiny práv a svobod, tedy máme to i dnes jako součást ústavy. Domnívám se, že to je i současná věc a vážný závazek pro stát. Sice se nenaplní stoprocentně, ale když lidé ztratí víru v to, že stát o zákonnost usiluje, že jeho kroky jsou předvídatelné, že je zde nějaký právní rámec, v němž se člověk může svobodně pohybovat. Ztratí-li občan víru v to, že například zabezpečí svou rodinu, že jeho práva jsou chráněna, že bude moci myslet na budoucnost, může se společnost dostat na šikmou plochu.

MS: *Komunisté to nedělali, pouze předstírali zákonnost.*

MV: Vy jste se tázal na možnost přesahu do současnosti. Věřím, že právě to spojuje minulost se současností. Díky vymezení v Listině práv a svobod to máme jako součást naší ústavy. Pro nás je to hlavní norma.

MS: *Dobře, že zdůrazňujete spojitost s ústavou. Jen nemnoho lidí si tuto skutečnost propojí. Já jsem se však tázal, zdali se tyto dokumenty stanou předmětem diskusí ve školách i mimo ně, aby to posilovalo historické povědomí a také to dalo impuls k vypořádání se s minulostí.*

MV: Mám pocit, že v jistém ohledu je těch „taky dokumentů“ a publicistických pořadů zabývajících se minulostí až příliš a úroveň jejich zpracování je různá.

MS: *Myslíte, že je zde příliš velká nabídka?*

... Lidé spjatí s minulostí ...

MV: Je to již nabídka, která se stává poněkud mechanickou. Jako bychom si odškrtavali splnění plánu, některá témata se jen recyklují, namísto reprízy kvalitních děl. A přitom často nová zpracování beze studu nepřinášejí žádnou novotu, která by opodstatnila vynakládané prostředky. Bohužel, je zkrátka divné, když na nabídce participují lidé, kteří s režimem v pozici komunistů spolupracovali, jestliže např. pořad Historie CS režíruje bývalý člen KSČ, kdysi kluk s dlouhými vlasy, jenž se pak stal členem KSČ. Dnes to ani nevzpomene a přitom je to hlavní „vykladač“ historie, jelikož každý týden vznikne nový pohled na minulost. Ono to pak ztrácí na věrohodnosti a vzniká šum. Jsou i další případy. Vůbec fakt, že malý český Goebbels, exkomunista, školený na VUML (Večerní univerzitě marxismu-leninismu), který patřil mezi několik desítek elitních komunistů v okrese Tábor, bývalý redaktor a později vedoucí redaktor táborského týdeníku Palcát, orgánu Okresního výboru KSČ, může být generálním ředitelem České televize, je zvláštní.

MS: *Máte na mysli pana Jiřího Janečka?*

MV: Být vedoucím redaktorem Palcátu, v místě, odkud se podle mobilizačních a strategických plánů Varšavské smlouvy měl řídit útok ČSLA až k Atlantiku, je překvapivou kvalifikací pro ředitele televize veřejné služby. Velení ČSLA se v takové situaci mělo přesunout právě do Tábora, kde bylo velitelství západního vojenského okruhu. Tam ideově působil Jiří Janeček, aby podněcoval politické nadšení těchto lidí. Přestavte si, že by Goebbels v Německu přežil a že by byl jmenován ředitelem ARD. To je neuvěřitelná představa. V postkomunistické České republice jde o skutečnost.

... Nebyla dekomunizace ...

MS: *Zde vystává ten problém, že u nás neproběhla dekomunizace, kdežto v Německu proběhla denacifikace. Podílely se na ní vítězné mocnosti.*

MV: Nyní je otázkou, je-li zde nějaká vítězná mocnost, a zda zde zvítězila, či prohrála demokracie?

MS: *Stačí vyjít ze slov Martina Stránského, vydavatele Přítomnosti, který tvrdí, že jsme dostali svobodu, ale k demokracii jsme nedorostli.*

MV: Shodou okolností jsem tam Janečka ponechal zrovna já. Byl jsem šéfredaktorem federálního zpravodajství Československé televize na okruhu F1 v roce 1992 a Janeček byl výborným interpretem zpráv. Měl již nějaký věk, prořídlé vlasy a v jistém ohledu tam touto vizáží a dobrým přednesem zastupoval chybějící generaci, která se svými životními zkušenostmi má říkat zprávy, jelikož je divák pak může vnímat jako relevantní. S výrazem, jakým to Janeček dělal, jako čtenář zpráv působil věrohodně. Mnozí vzpomínají na to, že z jím prezentovaných zpráv, které zpravidla připravil někdo jiný, se i cosi dozvídali.

... Zpět k dialogu o vypořádání ...

MS: *Dobrá, ale vraťme se k výchozí otázce, jejímž cílem bylo poukázat na ožívování tématu minulosti ve snaze se s ní důstojně vypořádat. Z vašich slov zjišťuji, že naše společnost je kontaminována komunistickou érou, ideologií.*

MV: Česká společnost je kontaminována nostalgií, kterou televize nějakým způsobem stále vyvolává a posiluje. Příkladem je vítězství pořadu Vyprávěj. Příliš jsem toho neviděl, co jsem však viděl, jsem musel po čase vypnout. Stejně je to u pořadu Retro. To je další šílený pořad, který programově buduje nostalgii po komunismu a jsou i další. Jakoby se televize chtěla zavděčit člence rady, která si nemůže vzpomenout, za jakých zdravotních a politických podmínek házela koulí.

MS: *Je po tom poptávka, a proto se to točí.*

MV: Žili jsme v rozdělném světě, který trval více jak 40 let. Nesmíme zapomínat, že se zde rodily děti, lidé zde nějak žili a měli nějaké zážitky. V jistém ohledu jsem měl krásný život, jelikož jsem se svým mládím „prolyžoval“. Dnes si neumím představit, že bych to dokázal zajistit svým dětem. To, že nesdílíme odsudek systému, odsudek vraždění a nepokládáme to jako zorný úhel pohledu na minulý režim, je chybné. My jsme si sice lyžovali, ale pár kilometrů vedle nás například v Minkovicích lidé nejen „bručeli“, ale byli také týráni. Nedávno jeden z tamních tyranů byl bez známky studu a lítosti dokonce v Parlamentu. Když se zamýšlím nad existencí komunistické strany, zjišťuji, že je rozdíl mezi nacismem a komunismem. Spisovatel Jan Beneš říkával: „Řekněte mi zločin, kterého se dopustili nacisté, a nedopustili se jej komunisté. Znáte takový zločin? Všechny zločiny, kterých se dopustili nacisté, provozovali i nacismem poučení komunisté.“

MS: *Ano, ale pouze to mělo jinou barvu.*

MV: Ano. Ale destrukce individua a destrukce lidských bytostí byla stejně zhoubná. Výsledek je ten,

že zde máme komunisty dodnes všude kolem. Myslím si, že Milan Paumer to cítil správně. Mašínové to cítí také velmi dobře, když říkají, že tolerance komunistických zločinů a komunistů (stejně jako nacistů) zde není možná, že je to cosi jako zanášení sprostého slova do společnosti, že ve společnosti jako takové to nemá své místo a právo na existenci.

MS: *Lze říci, že v tom konečném důsledku se člověk musí s minulostí vypořádat sám. Jako společnost můžeme napomoci pojmenovávat fenomény, které byly charakteristické pro tehdejší režim, ale především jde o práci každého člověka na sobě samém, když si stanoví pozici či vztah k režimu, co mu poskytoval, jak byl svobodný, či utlačovaný. Zde se dostáváme ke skutečnosti, že důležitou roli hraje právě hodnotová stránka věci.*

... Riziko minulosti ...

MV: Můžeme říci, že člověk je dnes věchýtek ve větru, který nemá ukotvení ve víře. Mohou tam hrát roli velká lidská oslabení. Člověk se bohužel velice rád nechá zkorumpovat jistým pohodlím, jistými pseudojistotami, které bývalý režim lidem nabízel či dával, co jiným vzal. Takový člověk pak zleniví. Vyvinuli jsme se jako lovci mamutů a jelenů. Vyvinuli jsme se jako lidé, kteří běhají po lese a musejí proto jelena dostihnout. Museli jsme jej zabít, abychom přinesli domu jídlo. Dnes krníme a jedeme autem do supermarketu. Strašně jsme z pohodlnější, a to může vést k našemu zániku. Nejsme ochotni vyvíjet takovou energii, abychom sháněli potravu, a dělat věci, které jsme dříve dělali normálně. Souvisí to i s tím, že jdeme do závodní jídelny. Bude tam nechutné jídlo, ale my je přesto sníme.

MS: *Nesmíme zapomenout, že člověk využívá dělby práce. Kdyby dělby nevyužíval patřičným způsobem, nikdy by nedosáhl bohatství.*

MV: Podívejte se, lidé, kteří nedostihli jelena, padli únavou a zemřeli, rozložili se do přírody. Byl to další uhlík, ze kterého vyrostly stromy. Nyní - a jak říkáte - díky dělbě práce, přežíváme. Degradujeme i v ochotě číst a shánět si informace, v rozlišujících schopnostech - nenamáháme se, abychom zjistili, co je dobré a co zlé. Degradujeme ve víře. Je zajímavé, že spoustu lidí překvapilo a dověděli se až na pohřbu, že Milan Paumer byl věřící člověk.

MS: *Byl evangelík, nepravidelně chodil do poděbradského sboru.*

MV: Ano, nebýt jeho přítele faráře Jana Zeno Dusa, tak to veřejnost vůbec neví. Zajímavé je, že zpravodajský kanál České televize z rodinného pohřbu v Poděbradech odvysílal vše, proslovy politiků, anketu s občany, ale nikoliv kněze, nikoliv faráře Marka Zikmunda a jeho kázání. Všechna velká média jeho slova zatajila, s výjimkou Kostnických jisker, což je evangelický tisk. Společnost se z rozhodnutí inženýrů lidských duší v televizi nesměla dozvědět o tom, že Milan Paumer byl věřící a dokonce i praktikující evangelík.

... Usilování o správnou interpretaci minulosti ...

MS: *Rád bych se zeptal, jak „bojovat“ s naší minulostí? Je nutné ji pojmenovávat, připomínat si ji, nebo to nechat pouze historikům?*

MV: Krátce po našem dialogu vzpomeneme nedožitých osmdesátin Milana Paumera. V Poděbradech bude nějaké setkání a sám budu překvapen, kdo tam přijde. Milan Paumer byl jeden, měl velkolepý pohřeb, kvůli kterému i vláda přerušila své zasedání, aby se její členové mohli zúčastnit rodinného pohřbu v Poděbradech na zámku, ale je jistě více těch, kteří ztělesňovali ctnosti a hodnoty, a na ně bychom také měli pamatovat a zastavovat se u nich. Vezměte si například spisovatele Jana Beneše. Nebýt Nadačního fondu angažovaných nestraníků - NFAN, který dal dohromady Cenu Jana Beneše,

byl by tento člověk zapomenutý. Přitom je to autor mnoha zajímavých knih, a dokonce i nejlepší televizní inscenace, která kdy byla v historii Československé televize natočena. Jmenuje se *Dlouhé dopoledne* na téma čekání na spravedlnost v komunistickém kriminálu. V Československé televizi byl film natočen až po sovětské invazi v roce 1969, a proto místo na obrazovku putovalo dílo do trezoru. Premiéru měl televizní film až v roce 1991. Kdo si na něj dnes vzpomene? A mají vůbec mladí lidé příležitost seznámit se s ním? Myslím si, že současné zapomínání, „bulvarizace“ a zplošťování hodnot širokým konzumentem je šílená věc.

MS: *V jistém ohledu zde funguje to staré „chléb a hry“.*

MV: Dáváme asi 7 miliard na prostor, který by měl být „jiný“. Bohužel si živíme pijavici, která nás ukolébává a která hraje stejnou hru jako komerční stanice. Nechtějí si to komerční stanice hrát, ale v souvislosti se současnou Českou televizí je to tragické nedorozumění.

MS: *A právě Česká televize má v programu pořad Historie CS, kde se snaží nabízet pohledy různých lidí na minulost, byť k tomu máte výhrady. Kdo chce, má možnost pořady cyklu vyslechnout, zhodnotit, udělat si vlastní pohled.*

MV: Máte pravdu. Problém je v monopolu, že zde máme jediný pořad v podobě Historie CS, který by nás měl uspokojit.

MS: *Proč ne, když není konkurence a jsou omezené zdroje?*

MV: Zdroje zde jsou, jak pravil pan Špidla, ale není zde pluralita. Není jiná osobnost, jiný úhel pohledu. Nedávno, tedy 18. března 2011 byl v Arše uveden pořad Veřejnost sobě. Byl tam Václav Žák, jenž říkal, že Česká televize je výborná, že je velmi spokojený. Vedle toho tam byl architekt Hrubý, šéfredaktor Revue Architekt, a poukazoval na fakt, jak je to nedostatečná společnost – měl na stav České televize zcela jiný názor. Já jsem říkal: „Televizi jako veřejnou službu bych viděl tak, že tam bude jeden zpravodajský tým, jenž bude pracovat podle Václava Žáka, jenž je spokojený sám se sebou. Druhý bude pan Hrubý, jenž bude vychytávat ty niky, které pan Žák ve své velikosti přehlédne jako placatý kámen. Myslím, že je to důležitá věc, jelikož to ve společnosti podporuje dialog. Není možné, aby existoval pouze jeden monopolní pohled týmu pořadu Historie CS.“

MS: *Monopol zde již byl a víme, kam to vedlo. Pluralita v tomto pohledu nabízí svobodu a může dynamizovat společenské dění.*

... Média - minulost, současnost, budoucnost ...

MV: Měli jsme zde několik investigativních týmů, které měly rozkrývat témata současnosti. Co z toho zbylo? Jediný pořad Reportéři ČT, a ještě je otázkou, jak moc je investigativní, když většina jeho šotů je sice reportážních, ale k investigaci mají daleko. Chybí konkurence, pluralita i v rámci ČT.

... Média a rok 1989 ...

MS: *Spontánně jste začal hovořit o médiích. Byla to média, která do jisté míry dynamizovala společenský proces v roce 1989. Nebýt médií, nezaznamenali bychom takové zrychlení vývoje.*

MV: Myslíte si to? Soudím, že to média nebyla. Zaznamenal jsem cosi jiného. Byl jsem na FAMU, ...

MS: *... byl jste v Praze.*

MV: Ano, byl jsem v centru studentského vření. Tehdy naši studenti vytvořili kazetu VHS tzv. Studentského vysílání a nevím, zda se to dá již nazvat médii. Rozváželi ji po celé republice. Média

mlčela, mlčela, mlčela. Jakoby nechtěla věřit tomu, že by se něco kruciólního odehrávalo. Když s touto kazetou šli studenti do televize, svěřili ji svému učiteli, jenž byl shodou okolností spolupracovník Státní bezpečnosti. Ten jim slíbil, že jejich materiál do vysílání televize protlačí. Týden byl pryč – a nic se nestalo.

MS: *Pokud jsem užíval slovo média, myslel jsem to v širším slova smyslu. Byla zde zahraniční média jako Radio Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC. Československá televize, o které hovoříte, se přidala ...*

MV: ... s velkým zpožděním, ...

MS: ... *ale přece. Jde o to, že něco jiného je, když člověk prožíval vypjaté chvíle v Praze, a něco jiného v jiných krajích země. Jsem z Poděbrad a vím, co udělala Praha, či lépe lidé z Poděbrad, kteří dojížděli do Prahy, pro nás obyvatele Poděbrad. S jistou nadsázkou můžeme říci, že každý uvědomělý člověk se stal v té době médiem. V odlehlejších částech země se lidem dostalo Informací až s odstupem času.*

MV: Shodou okolností jsem nebyl v Praze stále. S Janou Ševčíkovou, která se konečně vrátila z nemocnice, jsme se setkali a uvažovali jsme, co máme dělat. Pojedeme do Ostravy, jelikož když se otočí Ostrava, otočí se celá republika? V Krátkém filmu jsme prezentovali náš záměr a žádali, aby nám půjčili zařízení, ať tam můžeme jet. Po dlouhé době nám něco dali, a když jsme tam dorazili, byl tam již spolužák Jany, zaměstnanec Krátkého filmu Praha, člen KSČ, Vladislav Kvasnička, jenž říkal: „Jano, ty jsi zde taky?“ Přitom originální myšlenka byla Jany Ševčíkové. „Kdybys potřebovala, já ti nějaká světla půjčím“, řekl. Tento pán byl laskavý, a jelikož to byl komunista, měl k dispozici celé technologické zázemí.

... K médiím po roce 1989 ...

MV: Kdybych se měl vyjádřit k vývoji médií, musím říci, že jsem se na to nemohl dívat. V roce 1991 mi došla trpělivost, a proto, když ústřední ředitel ČST Jiří Kantůrek vypsál konkurz na šéfredaktora zpravodajství, přihlásil jsem se. Neměl jsem na to žádné vzdělání, žádnou novinářskou praxi, byl jsem pouze absolventem FAMU s dlouholetou pedagogickou praxí. Měl jsem trochu analytické zkušenosti z rozborů prací studentů. Již jsem se nemohl dívat, jak Československá televize se potácela ode zdi ke zdi, např. vybrala jako moderátora pořadů o ekonomické transformaci dramatika Václava Havla. Z mého pohledu to bylo zoufalé. Osobně nejsem žádný ekonom, ale když slyším, jakým způsobem se tam vede rozprava, je mi jasné, že to dál není možné a musí se to změnit. Tam musí mluvit lidé, kteří budou věcem rozumět.

... Otázka lidí ...

MS: *Rád bych se v této souvislosti zeptal, zdali jste souhlasil s tím, že lidé, kteří měli cosi společného s minulým režimem, museli odejít, ačkoliv byli profesně zdatní. Jednou z tolik diskutovaných věcí byl lustrační zákon.*

MV: Je to poučné, jak média kolem tohoto zákona udělala neuvěřitelnou bublinu, místo, aby uznala, že každý demokratický stát má nějaký nástroj na ochranu demokracie, na ochranu toho, aby se do řídicích státních struktur nemohli infiltrovat lidé, kteří mají závazky např. vůči jiným státům. Soudím, že lustrace byly jistým nástrojem, který zákonodárci v dané situaci dokázali vymyslet, odpovídal jejich úrovni poznání situace a vazeb na předchozí režim. Mně nevadily. Naopak si myslím, že zákon nebyl důsledný a pracovalo se s ním mizerně. Zejména, když dodnes nemáme ani seznam členů KSČ, ani seznam milicionářů, takže nemáme nástroj, jak lustrační zákon vůbec dodržet.

MS: Tam se to vztahovalo například k lidem ze Státní bezpečnosti.

... Cesta vyrovnávání díky médiím - dokumentu ...

MV: Máte tam například i funkcionáře z KSČ. Myslím si, že bylo problematické, jakým způsobem se to dalo prověřit. V řadě oblastí se to ani neproověřilo. O atmosféře ve společnosti v té době jsem natáčel film „Alois mezi námi.“

MS: Můžete ho představit?

MV: Ano, páter Alois Kánský byl šéfredaktorem Katolického týdeníku v době, kdy Petr Cibulka začal uveřejňovat jména novinářů a osob veřejně činných, spolupracovníků Státní bezpečnosti. Bylo také uveřejněno jméno Aloise Kánského, ten poté rezignoval na pozici šéfredaktora a napsal dopis asi tisíci lidem. V něm uznal svoji chybu, omlouval se a doufal, že snad nikomu neublížil. Někteří mu na to odpověděli. Pak s ním jistý Boris Riegler v rozhlase udělal rozhovor. Alois Kánský tam začal číst z osobního dopisu svého přítele P. Václava Malého, jenž mu napsal, že jej chce podpořit a že věří, že v této těžké chvíli obstojí. Mě to velmi zajímalo, protože P. Kánský působil i ve farnosti, kde jsem kdysi ministroval a téma přinesl na FAMU k přijímačkám ve formě VHS filmu *Slib* i jeden z uchazečů o studium, který souhlasil, abychom na rozsáhlejší zpracování tématu spolupracovali pro televizi. Nakonec souhlasil i P. Kánský. Téma se v ČT prosazovalo přes velký odpor. V náboženské redakci byl šéfredaktorem zrovna evangelický farář a bylo otázkou, zdali je možné, aby se redakce pod šéfredaktorem evangelíkem „šťourala“ ve špinavém prádle katolíků. Zajímalo mě to, jelikož jsem prostředím farnosti u nás trochu znal. Do kostela chodili i moji rodičové. Prosadil jsem natáčení Křesťanského magazínu na téma odpuštění, v němž hlavní částí byl dokument Alois mezi námi. Téma, které jsem za tím viděl, bylo aktuální, měl jsem za to, že společnost bude muset projít nějakým procesem odpuštění. To znamená, zdali proces odpuštění má šanci, aby zde vůbec proběhl, zdali společnost odpustí sama sobě, ale i viníkům. Zdali zde dojde k vyrovnání s minulostí. Ve filmu mi to formuloval nejen P. Tomáš Halík, ale i P. Václav Malý. Snažil jsem se s tím konfrontovat také všechny další. Byla tam i postava Stanislava Zemana, oni byli s Aloisem Kánským velcí přátelé. Byl to mladičký kluk, který v osmdesátých letech chodil do kostela, rodiče byli katolíci a on tam docházel s nimi. Viděl, že zde je relativně mladý kněz, který mluví jiným, ne škrobeným jazykem, zcela jinak než katoličtí faráři mluví jinde. Sám jsem býval ministrantem v této farnosti ve svém mládí, ale poté se stala taková věc, že jsem se s církví načas rozešel, tehdy na začátku šedesátých let tam existoval veliký boj mezi pionýrem a farností. Byla tam škola a naproti kostel. Mezi nimi hřiště, které bylo na církevním pozemku, ale užívala ho škola. Tenkrát se nemohlo říkat, že je to církevní pozemek, zkrátka bylo tam improvizované hřiště. Škola nabízela různé atrakce, aby přilákala pionýry, branné sporty, střílení ze vzduchovky apod. Kněz v břevnovském klášteře, aby to dětem, které chodily do kostela ministrovat, vynahradil a byl pro ně též atraktivní, nabízel, že do klášterní zahrady mohou chodit střílet vrabce vzduchovkami, které měl pan farář skryté v zákristii. Osobně mi to připadalo nějaké divné. Zbraně - a propaganda proti tomu. Poté jsem měl různé pochybnosti o všem možném. V tom přišlo rodičovské přání, abych byl biřmován. Řekl jsem, že se na to necítím, protože mám mnoho pochybností. Rodiče přišli s tím, že za biřmování my, všichni tři sourozenci, dostaneme hodinky. To byl úplný konec. Tehdy jsem řekl, že podplatit se nenechám, a tak biřmován nebudu. Na základě toho jsem přestal chodit i do kostela. V osmdesátých letech ale rodiče přišli a říkali: „Martine, přijď se tam podívat. Je tam zajímavý mladý kněz, který dokáže oslovit lidi.“ Několikrát jsem se šel do basiliky Sv. Markéty podívat. Ptal jsem se pak rodičů i sám sebe: „Proč mluví jinak? Proč jinde jeho kolegové nemluví podobným otevřeným jazykem, jako on? Jak je to možné?“ Tyto otázky mi vrtaly hlavou. Teprve později se to vysvětlovalo tím, že možná cítil oporu ve Státní bezpečnosti. Možná, že StB doufala, že tak na sebe nabalí víc lidí, kteří mu něco řeknou. Je třeba uvést, že se tam konal např. pohřeb Jaroslava Seiferta, o který P. Kánského požádala rodina zesnulého spisovatele, ad.

MS: *I katolická církev se snažila nalézt nekonfliktní vztah s režimem, a někdo se na to může dívat tak, že vzhledem tomu měla máslo na hlavě.*

MV: Katolická církev jako jediná církev měla v StB proti sobě celé specializované oddělení, které bylo zaměřeno jen proti ní. Další církve byly všechny „spravovány“ pouze jedním oddělením. Katolická církev byla hlavním nepřítelem, byla pod největší kontrolou. Je to celkem pochopitelné. Také pater Halík s Václavem Malým mi říkali, že to tušili, že v té době nebylo normální, aby mladý člověk dostal takovou farnost. Jednoduše to nebylo jen tak. Také říkali zajímavou věc, že čekali, že Alois Kánský s tím přijde sám a daleko dříve. Něco tušili, ovšem nechtěli jej vyšetřovat, nebo oslovovat, ať kápne božskou a řekne, že je agent. Čekali, že s tím přijde sám, jelikož mu byli blízcí. Na základě filmu, který byl natočen v roce 1993, jsem nabyl dojmu, že ani v duchovních kruzích tento proces nebyl řádně veden.

MS: *Není zde ochota ke katarzi?*

MV: To znamená, že zde nebyla ochota k vyznání viny, prosbám o odpuštění, činění pokání a poté k modlitbám s nadějí na usmíření, odpuštění. Páter Alois Kánský četl v rozhlase z dopisů svých blízkých přátel. Vyznělo to tak, že i P. Halík stojí za ním. Na druhou stranu – ve filmu, pánové Malý a Halík to veřejně čtení považovali za důkaz jisté mělkosti vyznání a uvědomění si jisté viny. V té době se zdálo, že ani katolická církev nešla příkladem a nezvládla být inspirujícím příkladem pro společnost. Samozřejmě, že další společenství se na to nemohou vymlouvat. To znamená, že když ne katolíci, ani my nemusíme udělat očistu? To by nešlo.

MS: *Také tam jistě svou roli hraje odpuštění. Fázi odpuštění ale předchází pokání.*

MV: Přesně tak. Vede se diskuse, zdali se komunisté omluvili, či neomluvili. Komunisté sami se odkazují na text z prosince 1989. Pochopitelně jsem si patriční text našel. Když jsem jej přečetl, a spojil jej s tvrzením pátera Halíka a pátera Malého, kteří mluvili o možné mělkosti vyznání viny u Kánského, pak u komunistů jde o naprostou nihilace pokory, a je drzost, nazývat to omluvou. Vyskytla se zde vzácná bytost paní Otká Bednářová. Byla to komunistka od roku 1945, která v šedesátých letech natáčela „zvědavé kamery“ a publicistické pořady v Československé televizi. Také se v nich ptala různých soudců na jejich vinu z padesátých let. Musím říci, že dělala dobrou a otevřenou publicistiku. Po okupaci „bratrskými armádami“ byla z televize vyhozena. V roce 1988 byla uveřejněna v časopise Konfederace politických vězňů „Věrní zůstaneme“ její omluva. Tento její text by měl být v čítankách, předpokládám ale, že v čítankách není, což je divné. Je to velmi vzácně upřímná věc. Je to žena, která si svůj očištec užila v sedmdesátých a osmdesátých letech, kdy ji příslušníci StB tahali na náplavku Vltavy. Hromotluk stál za ní a říkal: „Babo, skoč tam!“ Příslušníci StB s ní dělali šílené věci, a ona to vše přestála. S velkou pokorou byla připravena k omluvě a k pokání. Udělala věc, která je nevídaná. Na tom je zajímavé i to, že velká média toto lidem nezprostředkovávají. Časopis „Věrní zůstaneme“, ten existuje jen pro pár politických vězňů, ti se nad tím možná zamyslí. Nevím, zdali vědí, co je to za hrdinství vyslovit takovou omluvu. Do většinové společnosti to nějak neproniklo.

... Paradoxy dnešní doby ...

MS: *Zde se dostáváme k tomu, že vše závisí na jednotlivém člověku. Je na něm, zdali má zájem o pojmenování neuralgických zastavení, bodů svého života, či si jen chce rozšířit své obzory, pokud například s komunisty nepřišel přímo do styku, jako například paní Bednářová. Soudím, že očištný proces se nedá dělat masově. To vychází z potřeby konkrétního člověka. Pokud by to bylo masové, možná by to bylo prázdné gesto, a o to nám přece nejde.*

MV: Ano, ale mluvíme o médiích. V uměleckých oblastech by měly vznikat příběhy, které by byly

věrohodné, přesvědčivé, nejen ty povrchní a nanicovaté, natož aby televize budovaly nostalgii po zločinném režimu. Vidím zde nekonečnou vinu televize, která k nanicovatosti přímo vybízí. Vidím, jak tam juchají, abychom si koupili CD strýca Pagáča ... Člověk se podívá na pořad, a poté na něj zasvítí červená a ještě k tomu „melou“ nesmyly. Považuji to za strašné.

MS: *Myslíte si, že média v tomto ohledu nedělají dostatečně dobrou práci ve vypořádávání se z minulostí?*

MV: Alfa a omega našeho postupu dále je, jestli připustíme, že vyprázdněnost médií bude moderovat naši budoucnost. Ovšem máte zde lidi, jako je pan Batora, či pan Čunek. Na někoho se ukáže prstem a lidé jsou symbolizováni jako nějaký hnus. Karel Schwarzenberg investuje svých 5 milionů korun do vyšetření toho, jaký je pan Čunek dobytek. Výsledek je ten, že zpráva Kroll říká, že zase tak velký důkaz proti němu žádný není. Nasazuje se mu v médiích psí hlava, ale on není o nic horší než jakýkoliv jiný občan Vsetínska. Naopak na Vsetíně jej mají většinou rádi, vědí, co dobrého pro ně udělal. Je to jeden z mála starostů, ...

MS: *... který se vypořádal s romskou problematikou.*

MV: Pozor, Romové se sami domnívají, že jim změnil kvalitu života. Bydleli v domě, který by jim spadl na hlavu. On je nenechal zemřít v troskách vybydleného domu, ale dal je do buněk, které mají jisté vybavení. Bohužel tam musí mít režim větrání. Město Vsetín má v majetku vodárenskou společnost, zatímco téměř všechna města v republice tak zásadní věc, jako je voda, svěřila zahraničním firmám, a proto voda, která stála 70 haléřů, stojí stonásobky této sumy. Rohlík vám zdrazil trojnásobně. Vodu jsme svěřili někomu, aby z toho byla nekonečná marže, která odteče ven. Lze říci, že to se týká lidí každý den, jelikož ji neustále potřebují, avšak my jsme ji v tichosti „zaprodali“. Jiří Čunek, když za ním přišli jako za starostou na námluvy, řekl asi toto: „Když nabízáte tolik peněz a říkáte, že vodu zlevníte, já si vodu raději nechám a budu ji zlevňovat sám.“ Měl takový valašský „selský rozum“. V těch důležitých rozhodnutích města zanechal za sebou nesmazatelnou stopu. Byl středem mimořádných pomluv a útoků, až dnes je jedním z neprokádanějších politiků v ČR. Kdo z těch, kteří na něj dštili síru a dodnes se neomluvili, prošel forenzním auditem za pět milionů bez ztráty květinky?

... Média a reflexe minulosti ...

MS: *Dobrá, ještě k médiím ... Co s nimi, aby lépe informovala o minulosti, o době, z níž jsme se vymanili, ale též o době, v níž nyní žijeme?*

MV: Je to dost komplikované a vždy si tím dělám zlou krev, když říkám, že zcizení čtenářského kmene Mladé fronty, zcizení čtenářského kmene Rudého práva ad. byly krádežemi. Nyní vyzýváme pachatele těchto krádeží. Šéfredaktor je dnes majitelem, i když se dopustil oné krádeže. Další redaktoři, kteří zde kážou vodu, dokonce i v Parlamentu, jsou též umazanými pachateli těchto krádeží.

MS: *Máte na mysli například okruh lidí, kteří provedli autoprivatizaci Mladé fronty?*

MV: Ano. Lidu se říkalo, že majetek zločinné KSČ a SSM bude majetkem lidu. Tito lidé, kteří v tomto ranku pracovali, si najednou čtenáře přivlastnili. Myslím si, že kdyby se to i stalo, a kdyby si pak vzali úvěry a měli snahu noviny kultivovat, rozvíjet, bylo by to možné přijmout, jakože nebyl nikdo jiný. Co však udělali? Akcie, kterých se zmocnili, s obrovským ziskem prodali dále do zahraničí. Z mého pohledu šlo o zločin. Kdyby alespoň ukradené pole kultivovali, vybírali z něj kamení, zasívali a sklízeli, zlepšovali informace, které skrze média jdou ke čtenářům ... Oni ale nešli touto cestou, naložili s tím jako s kradeným bicyklem, kterého si ani uličník neváží a přeprodá ho dál, jen aby se

zbavil horkého zboží. S penězi pak odešli.

MS: *Smutné, že?*

MV: Z nich jsou mj. autoři komentářů, lidé, kteří utvářejí veřejné mínění. Nyní je ještě televize. Co se stalo na přelomu roků 2000 – 2001? Jednotliví redaktori si ukradli zařízení zaměstnavatele a zneužili je k propagaci sebe sama. Kdyby dělali objektivní zpravodajství, kdyby se na svou pozici dívali, jako to činí BBC, když referuje o sobě jako o jiném subjektu. Kdyby tam aspoň nehráli tklivé Amstrongovy písně za účelem vyvolávání emocí a vlastních reklamních sdělení: „Pojďte s námi na náměstí, zboříme tuto vládu“! Myslím, že ani vládu zbořit nechtěli, snad jen chtěli přitakat jedné spacákové straně.

MS: *Obvykle člověk hájí nějaké zájmy. Je zřejmé, že když lidé nesouhlasí s tím, co bylo vykonáno, postaví se logicky proti tomu, a tak to je i s lidmi v médiích. Jednoduše i v této oblasti se vyskytují pomyslné dětské nemoci ...*

MV: Cítím, že je to propleteno zájmy, a je otázkou, zdali skrz to pak proteče nějaká „čistá voda“.

MS: *Kéž by tomu tak bylo.*

Dialog o transformaci médií s Martinem Vadasem:

MS: *Je zřejmé, že komunistický režim se bál pravdy, a proto také mnohá média, která se snažila pravdu přinášet, byla rušena. Byla to především Svobodná Evropa, již zmíněný Hlas Ameriky ...*

... Zahraniční rozhlas ...

MV: Řekl bych, že se každý o něco snažil a snažíme. Instrukce, které jste zmínil, byly jedněmi z těch známých, tedy vysílání rádií. Svobodná Evropa a Hlas Ameriky byly nástrojem americké zahraniční politiky. Někdy přinášely pravdu, ale nebylo to svobodné, nezávislé médium. Byla to snaha o oslovení národa, které mělo nějaký účel, cílem nebylo pouze svobodně informovat, bylo třeba vzdorovat komunistické propagandě.

MS: *Dá se říci, že tam nebyla „snaha“ o objektivitu, aby si lidé vytvořili vlastní úsudek, ale šlo přímo o interpretaci světa. Byl zde komunistický výklad světa a proti němu se postavil výklad kapitalistický. Ostatně Rádio Svobodná Evropa bylo placeno z rozpočtu americké CIA. Soudíte, že tam byla přítomna i propaganda?*

MV: Určitě. Byl to nástroj zahraniční politiky v období studené války. Ta se však nevedla zbraněmi, ale vedla se na úrovni silně intelektuální, na úrovni slovní, jelikož tehdy bylo příhraniční televizní vysílání dost nepředstavitelné. Uplatnilo se zejména přeshraniční televizní vysílání ORF na Jižní Moravě a v Jižních Čechách. Kolportovaly se knihy, kolportovaly se videokazety. Přes hranice se také vysílalo slovo, zejména v dobách první poloviny padesátých let, kdy televize ještě nebyla tak rozšířena, důležitými zdroji informací byly zahraniční rozhlasové stanice. Soudím, že zde existuje jedna zajímavá věc, která není probádána do dnešních dnů. Narazil jsem na to právě díky Barbaře Mašínové, ...

MS: *... starší dceři Josefa Mašína.*

... Otázka tvorby očekávání ...

MV: V Česku někteří lidé vidí v Mašinech neřízenou střelu, která v „mírových“ dobách reagovala údajně nepřiměřeně, ale oni přinesli svědectví mj. o tom, že vysílání těchto rozhlasových stanic vzbuzovalo v zemích, kam se vysílalo, naději, kterým americká vláda nemohla, ale ani nechtěla dostát, což je velmi podstatná věc. Tyto rozhlasové stanice s tím bojovaly celou dobu své existence. Malér je, když pohyb osob a transfer informací není svobodný. Média se poté dopouštějí zvýšeného důrazu na skutečnosti, které nemají bezprostřední dialogickou kontrolu toho, co říkají. Když zde cosi řeknu, kývnete, že rozumíte, nebo mi začnete oponovat, nebo se budete tázat doplňujícími otázkami, abych to, co se snažím říci, prohloubil a vysvětlil. To tenkrát možné nebylo, zpětná vazba znamenala riziko. Také jsem o tomto hovořil s Petrem Brodem, jenž by mohl být též účastníkem vašeho zkoumání ...

MS: *Shodou okolností právě Petr Brod působil v BBC a jako dopisovatel Süddeutsche Zeitung.*

MV: Kromě těchto institucí působil i ve Svobodné Evropě. Byl tam jeden čas tím, komu se říkalo „oukejář“. Byl zástupcem šéfredaktora a měl dbát i na to, že to, co se vysílá, neškodí americké zahraniční politice, tedy zájmům Spojených států amerických.

MS: *Člověk se táže, proč Spojené státy měly zájem vytvořit cosi, co by se mohlo nazvat veřejnoprávní institucí pro země postižené komunistickou vládou. Víím, můžete namítnout, že BBC také vysílá z pohledu Británie.*

MV: Soudím, že BBC je trochu něco jiného. BBC má jiný kodex, jiný způsob řízení, jinou redakční politiku. BBC nikdy nehovoří o Velké Británii či úřadu Velké Británie jako o „našem“ úřadu. Vždy uvádějí, že jde o úřad Velké Británie. Snaží se o pohled objektivní.

MS: *V tom vidíme veřejnou službu.*

MV: Vy jste to možná ani ve Svobodné Evropě nezažil, ale často říkali „my zde, vy tam.“ To mykání a sdružování se je mj. výrazem toho, že byli trochu jiní než BBC. Myslím si, že zaplat Pán Bůh za to. Necht každý vysílá, co umí, a jestli Spojené státy podporují Svobodu Evropy, necht vysílá zprávy, které se jí podaří získat a ověřit. Jsem pro širokou pluralitu a výměnu názorů. Bohužel je problém, když jsou zde pouze české státní instituce a americké státní instituce a je škoda, že takových institucí jako rádio není více. Je to záležitost i televize. Donedávna jsme žili v napůl vypuštěném rybníce. V roce 1994 jsem byl na filmovém festivalu ve Skopje v Makedonii, tam měli v jednom městě kromě těch velkých i dvě lokální cikánské televize.

MS: *Proč ne? Konkurence je zdravá.*

MV: Konkurence, pluralita. Jedna televize měla maringotkou s anténou na střeše v jednom rohu palouku a pod schody skupinu romských muzikantů. V jiném rohu paseky byla druhá maringotka s podobnou anténou - a to byla druhá cikánská televize. Proč u nás - např. v Praze - nic takového nemáme?

MS: *Rozumím. To si dnes asi těžko můžeme u nás v Čechách představit, aby se vysílalo s takovým zázemím.*

... Recepce médií v minulosti ...

MS: *Dobrá, rád bych se zeptal, jak jste vnímal éru tuhé cenzury a skutečnost, že komunistická strana měla monopol na informace. Ty byly „narušovány“ vysíláním zahraničních rozhlasů, financovaných západními zdroji.*

MV: Cenzuru jsme vnímali na každém rohu. Hlavně jsme cítili primitivismus životního stylu, kterým se nás komunisti snažil indoktrinovat. Říkal nám, jak se máme oblékat, jak si máme stříhat vlasy, jak

se máme chovat „šedivě“, abychom nevybočovali z davu. Svým způsobem to bylo dost úspěšné. Lidé, kteří se tomu výrazně vzepřeli, se dostali postupně na okraj společnosti. To znamená, že i většinová společnost byla tak „zblblá“ působením sdělovacích prostředků, že alternativní nezávislou kulturu vnímali podle hesla: „To jsou oni, kteří pijí.“

MS: *Soudíte, že lidé věděli, že právě ti vytvářejí dobrý vzor a příklad?*

MV: Takto to říkali komunisté. Je zajímavé, že spousta lidí přijalo jejich představu tzv. slušnosti. Slušný člověk si myje vlasy, stříhá si je, nenosí jeansy, ale svazáčkou košili s kravatou a má patřičné chování.

MS: *Ano, ale rok 1989 a následné události napomohly zrušit toto smýšlení.*

... Média a rok 1989 ...

MS: *Bylo by chybné opomenout roli médií v samotném revolučním roce. Je zřejmé, že o „zásadních“ a nezkreslených událostech jsme se dozvíдали ze zahraničních médií.*

MV: Byl jsem na FAMU a velice blízko všem zdrojům svobodných informací. Naši studenti tam vyráběli VHS kazety, které se snažili distribuovat po celé republice a snažili se je prosadit do vysílání státní televize. Tam byla taková situace, že tehdejší student Petr Kotek, nyní režisér, napsal malou knížku o tom, co se dělo na FAMU. Tvrdil, že Martin Vadas byl příliš radikální, jelikož chtěl obsadit zpravodajství Československé televize, aby studenti mohli své zprávy šířit jednodušeji po celé republice. Připadalo mi to neefektivní, když studenti vyráběli VHS kazety, vozili je auty po celé republice a tam je někomu promítali, bylo-li na místě VHS video. Říkal jsem si, že když lidé z televize mlčí, bylo by lepší, aby studenti přišli do zpravodajství a převzali je. Vždyť se dalo říci: „Nyní jste to dělali dvacet let vy, tak to nyní budeme dělat my, jak dlouho bude potřeba ...“

MS: *Jinými slovy, využít revoluční síly a obsadit prostory na Kavčích horách, které byly obsazeny o deset let později při takzvané televizní krizi, avšak to již je jiná historie.*

MV: Jestli k tomu mohu cosi říci, nebyly obsazeny, bylo to zmocnění se výrobních prostředků a jejich užívání v dobách, které by měly být již normální-demokratické. Po deseti letech se ukázalo, že situace v médiích pořád normální není. Nějakým legálním procesem tam byl ustaven ředitel. Pracující mu v revolučním zápalu řekli, že ho nebudou poslouchat, protože budou vysílat Armstronga a budou zvat lidi na náměstí. Jejich hlas zněl: je to naše televize a nemáte zde co dělat.

MS: *To jsme se po časové lince posunuli příliš.*

... Komunisté v médiích ...

MV: Vraťme se tedy k nedávné minulosti. Situace médií po roce 1989 či v roce 1989 nebyla v pořádku, z velké části tam zůstali lidé, kteří tam byli i předtím, nebo do čela byli postaveni lidé, kteří tam byli před dvaceti lety. Skoro všichni byli komunisté. Z ústavy republiky sice zmizel čtvrtý článek, ale přesto sdělovací prostředky zůstaly vyhrazeny především komunistům. Jestli jsou reformováni, či ne, nebylo v té době důležité. Ukázalo se, že mají omezený pohled na to, co je demokracie a jakou demokracii chtějí budovat. Někteří se cítili ublíženi, jelikož si mysleli, že to tenkrát v šedesátém osmém dělali dobře, i když to dělali jako komunisté a bezpartijní k médiím nepustili.

MS: *Ano, byly to ozvěny reformy, které měly být uplatněny v roce 1968. Jejich představa: nepřijmeme kapitalismus, jelikož chceme obohatit socialismus o tržní prvky.*

MV: Tak nějak si to představovali, podstatné věci jim unikaly. Někteří lidé byli odtamtud odejiti, jelikož byli příliš svázáni s Ústředním výborem KSČ, s komunistickou bezpečností, ale nebylo to důsledné. Myslím si, že kdyby se šlo rovnou cestou plurality, kdyby tam vznikla např. studentská redakce, bylo by to jen dobré. Mnozí studenti byli synové nějakých papalášů, ale byli to mladí lidé, kteří v ekonomickém slova smyslu nebyli zničeni komunisty, nemuseli se s nimi vyrovnávat. Byli pod vlivem perestrojky a Gorbačova. Měli takové úvahy, že svoboda by nemusela být tak špatná a viděli ji rozhodně jinak než ti, kteří to poté řídili. Vždy jsem říkal, že by bylo třeba, aby tam byla nějaká alternativa.

MS: *Kritizoval jste přítomnost starých kádru?*

MV: Kritizoval jsem, avšak nebyl žádný prostor, kde něco kritizovat. Mohl jsem stát na náměstí a křičet do zavřených oken. Chodil jsem na schůze FITES a tam jsem říkal, co se mi zdá, a nezdá. Kritizovat, to je stejné, jako když dnes se vám nelíbí prezident Klaus, jak zcizuje pera, a říká jim „propisovačky“, můžete to říkat, ale starého psa novému chování nenaučíte.

MS: *Dnes máte svobodu. Máte možnost říci vlastní názor. Když jste v minulosti říkal vlastní názor, který nebyl oficiální, mohl jste být popotahován, mohl jste skončit v Bartolomějské ulici. To znamená, že dnes se člověk dostává do jiných situací ve vztahu k režimu. Komunistický režim se bál toho, že lidé začnou pojmenovávat stav společnosti, ducha, hospodářství pravdivě. Dnes?*

MV: Soudím, že stát, establishment se vždy bojí lidí, kteří něco pojmenovávají. Proto si je zavazuje, různým způsobem ochočuje. Jen se podívejte, jaký jepičí život mají nové politické strany, jak jsou marginalizované a již v časné podobě infiltrované rozkladnými a diskreditujícími elementy. Politický život je zde omezený a možná i ze zákulisí řízený.

... Zpět k médiím a k pluralitě ...

MV: Ještě bych se rád vrátil k tomu příkladu z Makedonie s anténou na maringotce. Je zvláštní, že žádný takový broadcaster kromě Rádia 1 či Rádia Stalin u nás neexistoval. Posledně jmenovaná stanice vznikla jako svobodná iniciativa. Mladí lidé obsadili podzemí pod Stalinem, vystrčili anténu do vzduchu a odtamtud začali vysílat Rádio 1. Je divné, že se to zde nerealizovalo v širším rozsahu. Velice rychle se ustavily rady, které měly média regulovat, rozdávat licence a v jistém ohledu budovaly monopoly. Soudím, že obrovská tragédie byla, že se pokračovalo v monopolu státní televize, které se poté začalo říkat televize veřejné služby. Pluralita uvnitř televize veřejné služby byla velice omezená, nebyla také vnímána jako podstatná hodnota. Myslím si, že je velký problém, že televizní vysílání bylo hodně konformní. Proti tomu oficiálnímu proudu nestála žádná ...

MS: ... *pirátská, ...*

MV: ... já bych řekl „vystrčená“ anténa. Chyběly nám maringotky s těmi cikány, jako tomu bylo v Makedonii. Nějaké televizní Radio Mama apod. Technologie to umožňovala, jelikož by to bylo jednoduché.

... Postavení státní a veřejnoprávní televize ...

MS: *Namítáte, že zde byla kontinuita - státní televize, a dnes televize veřejné služby. Ta má velké, ba monopolní postavení, chybí pluralita. Je dobré připomenout, že zde vznikly soukromé televize. Mediální televizní prostor je založen na duálním vysílání.*

MV: Byl jsem dokonce dvanáct měsíců zastáncem této instituce. Dva měsíce jsem byl poradcem ústředního ředitele Československé televize - Jiřího Kantůrka. Poté jsem byl ...

MS: ... šéfem federálního zpravodajství.

MV: Problém plurality jsme tam vnímali velice vážně. To byl důvod, proč jsem se do konkurzu přihlásil. Zdálo se mi neúnosné, když pořady o ekonomických reformách moderoval dramatik Václav Havel. Používali jej tam jako moderátora, byl jako „tatiček“ prezident ...

MS: Měl sílu prezidentského hlasu. Jen si vzpomeňme, k čemu se vyjadřoval za první republiky třeba Masaryk.

MV: Stavěl se k tomu, že je to dědictví tradic. Chodil do televize a moderoval pořady o ekonomické transformaci. Viděl jsem v tom velký amatérismus. Havel sám ekonomické procesy a jejich úskalí ani nedokázal vysvětlit, žil v jiném světě než normální lidé, a ti by jej nemuseli pochopit.

MS: S tím lze souhlasit. Problém je v tom, že nebyli k dispozici kvalitní lidé ...

... Sloužil jsem v televizi ...

MV: To není pravda. V televizi nebyli lidé, jelikož tam nebyli připuštěni. Nastoupil jsem prvního dubna 1992 a hned jsem tam vyhlásil veřejný konkurz. Také jsem dostal na stůl mnoho výpovědí z důvodu lustrací, protože lidé nesplňovali lustrační zákon a nemohli v televizi dál pracovat. Řítily jsme se do voleb, na zpravodajské pořady se dívalo 5 až 8 milionů lidí každý den, ale dělat je nebylo s kým.

MS: To byly poslední federální volby, že?

MV: Zpravodajství pro takové množství diváků neměl kdo dělat. Lidé museli pracovat, dokud se vysílalo, zacvičovali také mladé redaktory, které jsme na konkurz přijali.

MS: Tomu lze rozumět, ovšem namítáte, že lustrační zákon přišel pro televizi v nevhodnou dobu.

MV: Neřekl jsem to jako námitku. Lustrační zákon pokládám za normální zákon. Každá demokracie se zkrátka chrání a vybírá si lidi pro státní nebo veřejnou službu podle nějakého klíče. Někteří lidé nejsou připuštěni a nebere se to jako příkoří. Tenkrát byl problém v tom, že hodně věcí běželo přes státní sektor a stát byl velkým (téměř monopolním) zaměstnavatelem. Bylo to období, kdy soukromý sektor nebyl tak rozvinutý, jako je nyní. Lidé dnes mohou hledat uplatnění v širokém spektru zaměstnání.

MS: Zaplat' Bůh za to ...

MV: Ne všichni mohou dělat prezidenty, ne všichni mohou dělat předsedy vlád, a tak bych mohl pokračovat dále. Když lustrační zákon brání demokratické instituce a stát, je to správné.

MS: Pouze jsem chtěl poukázat na fakt, že právě díky tomuto zákonu odešla ze státní sféry spousta schopných, ...

MV: ... možná též všehoschopných lidí. To je ten malér. Není možné, aby ve státní správě pracovali všehoschopní lidé, ...

MS: ... tedy i v médiích.

... Podoba práce v televizi ...

MV: Nesmíme zapomínat, že situace v dané době byla monopolní. Byly zde tři televize - Česká

televize, Československá a Slovenská televize. Lze je považovat za jeden hlas, do programu se skládaly. Nejsledovanější byl federální kanál F1. Snažil jsem se, aby tam byla zachována pluralita. Měl jsem tam vedoucího domácí rubriky Ladislava Špačka, vedoucího zahraniční rubriky Pavla Boudu a jiné, každý z nich měl nějaký názor, stejně jako zástupci šéfredaktora. Snažil jsem se, abych utvořil z vedení redakce editory, vedoucí dne, kteří měli pro ten den pravomoci šéfredaktora, to znamená, že jsem svou pravomoc delegoval na tyto lidi. Jeden den jsem měl službu také já, abych věděl, co se děje, jak probíhá každodenní rutina, jaké jsou tam problémy, jak se zprávy vyrábějí, jak vznikají chyby. Odpovědný za vysílání byl každý den někdo jiný. Druhý den byla porada, ve které se kritizovalo to, co se nezdařilo minulý den, jaké jsou příčiny, co můžeme udělat, abychom se příště chyb nedopustili a udělali to případně jinak. Cílem bylo, abychom nebránili toku informací, ale naopak jej posouvali dále.

MS: *Je dobré se zeptat, zdali jste při svém řízení redakce vycházel z konceptu BBC?*

MV: Tenkrát jsem jejich koncept moc neznal, neměl jsem osobní zkušenost z BBC a do této funkce jsem šel téměř nepřipravený. Na škole jsem měl nějakou pedagogickou zkušenost s analýzou prací studentů, natočil jsem několik filmů. Říkal jsem si, že tato má zkušenost pro výkon funkce šéfredaktora není špatná. Zdálo se mi, že mám čerstvé myšlení, jelikož jsem nebyl jakkoliv zaháčkovaný uvnitř. Předtím jsem byl na studijní cestě ve Švýcarsku, kde jsem objel tři televize a díval jsem se, jak tam pracují, co vše je ve zpravodajství možné, a že to není nutné dělat tak „koženým“ způsobem, jak jsme byli zvyklí. Měli bychom si uvědomit, že z obrazovky dlouhá desetiletí hovořila jen strana a vláda, agendu určoval ÚV KSČ. Ve Švýcarsku tomu tak nebylo. V každé televizi na to šli trochu jinak - někde moderátor stál, někde seděl, redakční tým byl navázán na něj. Sál redakce ústil do rohu, kde bylo malé studio, z něhož se vysílalo. Všichni na přípravě zpravodajského pořadu participovali, měli již rozvinutý redakční systém, kontrolovali se navzájem. Tím pádem tam byla větší pružnost při výrobě zpravodajství i zpětná vazba.

MS: *Zkrátka jste vnímal československé televizní vysílání jako zkosnatělé?*

MV: Velmi.

... Cesty změny ...

MS: *Jak to je možné změnit? Jednou z možností je pustit více subjektů do mediálního prostoru, což se dělo. Úspěšná televize Nova vstupuje na trh a začíná vysílat v roce 1994.*

MV: Ano, v roce 1993 s.r.o. vzdělavců dostává licenci a měli rok na to, aby začali vysílat.

MS: *Privátní subjekty přicházejí tři roky po změně. Je dobré uvést, že v roce 1993 začíná vysílat TV Premiéra. Přesto jste nepřestal volat po pluralitě a dobrým „vzorem“ byla Makedonie ...*

MV: Ano. To jsem zjistil až poté.

MS: *Pořád zde vidím onen personální deficit ...*

MV: Studenti, kteří zde byli a dělali na novinářské fakultě Studentské listy, či naši studenti z FAMU, kteří dělali filmové Studentské vysílání - ti byli potenciálem, který by oficialitu nařadil, ti by šli za informacemi a pracovali by jinak než ti, kteří byli zaběhlí v molocho, jenž byl vojensky řízen plukovníkem Divišem.

MS: *Byl jste kritický k regulaci médií. Je vůbec nutná? Poukazoval jste, že když studenti začali vysílat na Rádiu Stalin, byla snaha to zastavit.*

MV: Nevím, zdali to byli studenti, ale byli to mladí lidé, kteří ...

MS: ... alternativně uvažovali.

MV: Věděli, že je nutné, aby měli nějaký magnetofon, zesilovač, vysílací zařízení a začali to dělat na koleně. Bylo to rádio, a to je jednodušší.

MS: *Mně šlo o to, že jste poukazoval na skutečnost: „Ano, stát šel cestou regulací.“ V České republice máme Radu pro rozhlasové a televizní vysílání. Každé médium, rozhlas, televize má svou vlastní radu, která dohlíží na konkrétní veřejnoprávní médium. Soudíte, že to je cosi, co brání pluralitě, po které vy voláte?*

MV: Soudím, že je to výraz vůle státu, že stát se médií bojí a kvůli tomu dělá takové administrativní překážky, takovéto regulace, které to mají všechno administrativně znormalizovat. Jistě nemůže existovat chaos, aby po Praze jezdil třeba milion taxíků, to by nebylo účelné. Jestli se vydávají licence a je jich na taxislužbu omezený počet, může se vydávat omezený počet licencí na vysílání, aby si stanice vzájemně nepřekážely. Když někdo někomu v éteru překáží mimo technickou normu, která na to musí být, měl by za to dostat pokutu, jako když taxikář do někoho nabourá. Mohl by to dělat obyčejný soud, policista, či městský úřad. Není potřeba, aby na to byla nějaká rada, která má šílený aparát, aby říkala, zdali se smí, či nesmí tak či onak hovořit o Mašínech. Je ovšem trapné, že tato vysílací rada se podobných výroků dopouští. Myslím si, že je to k ničemu. Obecné zákony by na to měly stačit, není ekonomické, že na to obecné soudy nestačí. Je problém, že nikdo není hnán k odpovědnosti, když někdo vylepí plakát, že Milan Paumer je vrah. Za každé slovo pronesené do éteru někdo musí odpovídat. Je to odpovědnost obecná a není na to nutné mít vysílací radu, telekomunikační a jiné úřady. Je to regulované technicky, ideově a ve svém důsledku i politicky.

MS: *Sluší se říci, že Češi na jednu stranu úřady nemají v oblibě, ale na druhou stranu ...*

MV: ... je budují.

MS: *Na toto téma psal pojednání už Karel Čapek. Máme nenávisť k úřadům, ale chceme, aby za nás někdo něco vykonával. V tomto ohledu jsou Češi rozdvojeni.*

... Televizní vysílání ...

MS: *V roce 1994 vstupuje na televizní trh subjekt, který se stal fenoménem, jelikož dokázal svým investorům rychle vydělat. Je to televize, jež se stala předmětem arbitráže s americkou stranou. Jak se díváte na vznik komerčního vysílání? Neměli bychom opomenout, že to byla televize, která zde původně měla existovat pro intelektuály.*

MV: Když jsem skončil jako šéfredaktor ve federální televizi, byl jsem unaven, jel jsem si odpočinout na hory. Volal mi kamarád a říkal, že běží termín na licenci. Vytvořili jsme projekt a o licenci jsem nakonec také zažádal, účastnili jsme se výběrového řízení. Náš projekt jsme představili radě pro rozhlasové a televizní vysílání. Viděl jsem, že se vlastně vůbec nejedná o posuzování projektů, zkušenosti žadatelů či cosi podobného. Domnívám se, že šlo o prachsprostou korupci. „Regulační“ orgán nabízel v předstírané soutěži něco, co mělo hned v počátku několikamiliardovou hodnotu, přitom se licence dostávala tzv. zdarma. Následně to dopadlo tak, že kdo obdržel licenci, zaměstnával bývalého předsedu rady, který je v roce 2011 poslancem. To mi připadá jako perverze veřejného provozu nejhoršího druhu. Samozřejmě, že to mělo důsledky i v arbitráži, kde Česká republika nakonec zaplatila deset miliard korun. Komu a proč? Je to neuvěřitelné, že za to nikdo v ČR nenese žádnou odpovědnost. Malér byl už v tom, že si někdo mohl myslet, že jedna komerční televize je dostatečným základem duálního systému. Když se přidělí jedna celoplošná licence, bude

tím pádem pluralitě učiněno zadost. Nebylo!

MS: *Alespoň na televizním trhu budou působit tři subjekty, tedy Česká televize, Tv Premiéra, Tv Nova.*

MV: *Vámi zmíněná Tv Premiéra byla outsiderem od počátku, neměla rovné konkurenční podmínky. Naopak televize Nova měla podmínky hodně nadhodnocené díky zavedené stanici F 1, ...*

MS: *... a proto mohla vysílat celoplošně ...*

MV: *... na do té doby nejsledovanějším kanálu, i když se ho Ivo Mathé během roku snažil omezit na sledovanost, nešlo neuspět. Pro televizi Nova to byla tak velká konkurenční výhoda, které nebylo možné zkomstatěnými postupy České televize čelit.*

MS: *To znamená, že Česká televize byla molochem, což zůstalo do dnešních dnů. Je to instituce s velkým rozpočtem. Je možné se na ni také dívat jako na subjekt, který zasahuje i do české filmové tvorby.*

... Soukromé televize ...

MS: *Co člověk může zarážet ve vztahu k soukromým televizím, je fakt, že subjekt, který dostane licenci pro specifické služby, nemusí dodržovat licenční podmínky, a přece vysílá dále. Nesehrál v tom důležitou roli fenomén Vladimír Železný?*

MV: *Soudím, že osobní konexe a jeho intelektuální schopnosti byly větší než těch, kdo jej měli regulovat. Souvisí to i s korupční odolností. Lidé nebyli jednoduše schopni dostat svému poslání. Měli okamžitě zakročit, když viděli, že to, k čemu dostali licenci, není od třetího dne naplňováno. Bylo jasné, že to není žádná intelektuální televize střeoevropského prostoru pro 21. století, ale že je to nejhorší, co se z komerce dá získat. Lidé po tom měli nekonečný hlad.*

MS: *Rozplynul se sen o intelektuální výši českého člověka?*

MV: *Sen? Něco slíbili a měli to dodržovat. Na druhou stranu, médium bylo tak mocné, že i Klaus pochopil jeho sílu. Následně s nimi udělal dohodu o neútočení, když odvysílali zprávu o jeho švýcarské vile, kterou nebyli schopni dokázat. Klaus vyhrožoval soudy za desítky a stovky milionů. V okamžiku, když mu zajistili volební kampaň, si řekl, že se mu vyplatí vyhrát volby, a proto s nimi šel na smír a dlouhodobou spolupráci, v jejímž rámci TV Nova působila jako P.R. agentura V.K. a ODS.*

... Dialog o politice v médiích ...

MS: *Dobrá, dotkl jste se politiky. Rád bych se zeptal, jak se díváte na referování o české politice či politice obecně prostřednictvím médií s ohledem na televizní oblast? Je například dobré, že politici u nás mají přístup do diskusních pořadů, kde na Západě hovoří odborníci?*

MV: *Soudím, že je to jedna z kontinuit komunistu, kterou nová věrchuška převzala. Nedíval jsem se na pořady: „Co týden dal“ a „V pravé poledne“, když se mi nelíbily. Ale když jsem za ně měl nést odpovědnost, ustanovil jsem tam alespoň Zuzanu Bubílkovou a vyžadoval jsem přípravu moderátorů. Soudím, že to tam předtím fungovalo jako „kulturní“ fenomén zděděný ještě z dob komunistu. Říkalo se, že když Jiří Dienstbier jede na chalupu, odskočí si tam, jelikož to má cestou. Ne, že by jej tam někdo pozval, ale on se tam zastaví a obyvatelstvu tam hlásá své rozumy. Takový provoz tam fungoval. Osobně jsem se za tři čtvrtě roku podle O. Černého dopustil údajných „znásilnění“, jelikož jsem do toho autorům mluvil a říkal jsem, že není možné, aby si televizi každý dělal podle toho, jak se*

vyspí. Lidé v televizi realizují nějaké téma, které pokládají v daném okamžiku za důležité a relevantní, a musejí tam zvat ty, kteří k tomu mají co říci. Na základě střetu názorů si divák bude svobodně vytvářet názor a nemělo by to být tak, že občan bude konfrontován s monology samozvaných „hostů“ a všichni se budou povinně hladit po srsti.

MS: *K tomu potřebujete lidi, kteří o daných věcech něco vědí a jsou ochotni se o to dělit s veřejností, tím myslím lidi z akademické půdy. Cožpak budu chodit vysvětlovat někomu něco, když posluchač není ochoten přijmout názory, které jsou opřeny o fakta?*

MV: Šlo to dále. I dnes je akademická půda rozparcelovaná politickými stranami. Máte politology, kteří jsou orientovaní jedním směrem, přijali zakázku a slouží jedné straně, jsou s ní úzce spjatí. Pak máte lidi s opačnými postoji. Tenkrát to byla panenská doba, ale děly se tam věci. Dokonce i za mého šéfredaktorování. V televizi jsem zažil rozpad federace, odstoupení prezidenta Havla, poté odmlčení se občana Havla. Následně i nástup občana Havla zpět do politiky.

... Pozice politiků v médiích ...

MV: I Václav Havel zacházel s televizí takovým způsobem, aby nebyl vystaven konfrontacím, otázkám asertivních redaktorů. V okamžiku, kdy občan Havel sdělil na své tiskové konferenci v divadle Na Zábradlí, že bude kandidovat na prezidenta České republiky, hned poté odjel na Kavčí hory. Náhodou jsem se tam o víkendu zastavil, a najednou v mé kanceláři sedí zástupce šéfredaktora, vedoucí domácí rubriky a Václav Havel. Promítají si tam záznam z tiskové konference. Václav Havel jim říká: „To je silné, to ve vysílání by měli být, ale toto tam být nemusí ...“ Nevěřil jsem svým uším. Musel jsem přítomné upozornit, že redakce má zkušené pracovníky, aby provedli redakci záznamu tiskové konferenci i s posouzením, které části jsou relevantní, a proto budou zařazeny do sestřihu, a které se do dvaceti minutového večerního vysílání již nevejdou.

MS: *Jasně ukazujete, že význační politici měli vliv na podobu vysílání.*

MV: Šlo to odshora dolů, přestože jsem usiloval o nastolení pravidel. Na všechny vstupní telefony jsem nechal namontovat magnetofony. Lidé, kteří hovory přijímali, měli nařízeno říci: „Dobrý den, zde je ten a ten redaktor Redakce zpravodajství Československé televize. Musím vás upozornit, že náš rozhovor bude nahráván, a ČST tento záznam může použít i ve vysílání.“ Lidé, kteří tam obcovali s televizí, ...

MS: *... si ji přivlastňovali, ...*

MV: ... se domnívali, že je to jejich služka, že mají hlásnou troubu proto, že jsou politiky. Najednou se zalekli. Byla z toho velká nedorozumění, protože na to nebyli zvyklí. Ve své podstatě jsme se opírali o vysílací zákon, třebaže jsme byli tehdy ještě státní televizí. Zákon nám tenkrát nově uložil vysílat nezávislý program. Řekl jsem: „Líbí se mi to. Musíme zákon naplnit. Nyní je otázkou, jak to uděláme, přestože jsme státní televize a ředitel této instituce může být odvolán ze dne na den předsedou vlády. Ředitel zase může ze dne na den odvolat šéfredaktora.“ Když pro mě na FAMU Jiří Kantůrek poslal svoji šestsettrináctku a pozval mě k sobě do kanceláře na Kavčích horách, konstatoval jsem, že komise hlasovala deset k nule pro mě, ale je pouze na něm, jestli chce mě, nebo jiného. On říkal, že je nešťastný, protože si myslel, že bude mít „krytá slovenská záda“, když on je ústředním ředitelem televize jako Čech. Domníval se, že šéfredaktorem bude Slovák, že komise mu vybere Laca Karáska, ředitele studia ČST z Banské Bystrice. Dopadlo to tak, jak to dopadlo. Jiří Kantůrek se mě zeptal, jestli jsem ochoten nastoupit. Jakmile nastoupím, podle tiskového zákona, který se tehdy vztahoval i na televizní vysílání, za obsah vysílání odpovídal šéfredaktor. Řekl jsem mu: „všechny stesky přepouštějte na mě, říkejte všem intervenujícím, že do programu a personalistiky v redakci nemáte co mluvit, že za to odpovídám já. Sám si to vysvětlím, zodpovím“ a

tak podobně. Můžete mě odvolat, kdykoliv se Vám zachce. Rád vyslechnu Vaše názory, ale kdybyste mi chtěl nařídit, abych něco vysílal, co nechci, nebo abych něco nevysílal vůbec, tak okamžitě odstupuji. Kantůrek to celou dobu dodržel a možná i proto ve funkci přežil, jelikož tam byly velké tlaky na jeho odvolání ještě předtím, než jsem nastoupil.

MS: *Následně přichází Ivo Mathé.*

MV: Ano, jednou jedinkrát se vyskytl problém, když za mnou přišel v počátku října Dr. Ladislav Špaček. Stejně bylo jasné, že se rozpadá federace, že ČST zanikne. Ladislav Špaček chtěl odejít z televize na dohodu k občanu Václavu Havlovi. Řekl jsem, že jej nemohu pustit ze dne na den. Když však za sebe přivede adekvátní náhradu, pustím jej hned, jinak má dvouměsíční výpovědní lhůtu. Chtěl jsem, aby sloužil, jelikož měl vzdělání, dobrou češtinu a dobré vystupování. Když jsem odjel, pan Špaček šel za ústředním ředitelem, podal mu výpověď dohodou a Kantůrek ji přijal. Byli jsme bez vedoucího domácí rubriky a byly s tím problémy. Soudím, že boj o nezávislost médií je otázkou důvěry. Lidé, kteří se na televizi dívají, mají pocit, že vysílání je nestranné, že je tam jistá vyváženost v celku. Médium se táže na relevantní záležitosti, která hýbou společností. Ale politici si často zahrávají s kartou údajně malého prostoru pro jejich stranu, či pro jejich funkci.

MS: *Státní televize měla sloužit veřejnosti, a ne politikům.*

MV: To byl a je velký problém, protože systém regulace dostal média do pozice, v níž jsou řízeny politiky, mohou na to jít přes parlament, přes rady apod.

... Otázka volby ve veřejném prostoru ...

MS: *Bohužel politici jsou obrazem národa. Jejich uspořádání je výslednicí společenských sil.*

MV: Příliš bych nesouhlasil s tím, že politici jsou výsledkem voleb. Oni sice formálně jsou jejich výsledkem, ale závisí to na kultuře té volby, na kultuře kampaně ...

MS: *... i kultuře demokracie.*

MV: Výsledky voleb často vycházejí z toho, jaká je mediální masáž občanů před volbami. Velký vliv mají televize a rozhlas veřejné služby, zda nám představí kandidáty již před volbami, aby občan věděl, že ten a ten má na sobě takové zpronevěry a takové hříchy z minulosti. Vy můžete říci: „Já jsem to neudělal.“ Kampaně placené stranami lidi utlučou, že proti tomu není žádný alternativní hlas, aby upozornil na to, že například pan J. V. je bývalý bachař z Minkovic. Je to člověk, o němž svědci říkají, že tam mlátil vězně, že je to sadista. Když to média zamlčí, takový člověk se dostane až do sněmovny a všem je to jedno. Říkáte, že je to výsledkem voleb. Volby jsou zmanipulovány tím, že se občan nedozví – a to stylem „padni komu padni“, co se dozvědět má, aby mohl svobodně volit.

MS: *To je pádná námitka. Neměli bychom opomenout, že naši voliči mají špatnou paměť. Stačí se podívat na skutečnost, že lidé mají reminiscence.*

MV: Volič není profesionál. Volič se zabývá svým životem, svou rodinou, svým životem. Od něj chcete něco, co je nad jeho síly. Přitom si platí veřejné služby, které mu mají pomáhat. Když voliči nepomůžete, tak si s tím sám neporadí. A můžeme tak demokracii i prohrát.

... Média a její síla v nedávné minulosti a současnosti ...

MS: *Právě v tom hrají klíčovou úlohu média. Člověk se může tázat, jak by asi vypadal rok 1989 bez médií, jak by události šly. Zřejmě by asi měly jinou podobu, možná bychom zde ani neseseděli. Dnešní dobu si bez médií zkrátka představit neumíme. Když jsme hovořili o svobodném přísunu informací*

v době minulé, bylo to převážně spojeno s rozhlasem, televize byla v plenkách. Dnes však má důležitou roli televize. Můžeme se zeptat, jak vnímáte jejich vzájemné postavení?

MV: Myslím si, že se to hodně proměňuje. Technologie se řítí dopředu velkou rychlostí. Žádný informační monopol dnes neexistuje, ale přesto si myslím, že neexistuje dostatečná pluralita, že ve spektru rozhlasových stanic, kterých je mnoho, není dostatek mluveného slova – alternativního zpravodajství. Je to „otravování“ populárními písněmi na Radiožurnálu. Do toho jsou podány nějaké krátké informace, které zase mají jedno redakční vedení. Další stanice mi nepřijdou dostatečně alternativní, například Český rozhlas 6 není alternativou Radiožurnálu. Jejich vysílání je odsunuto do večerních hodin. Také máte možnost poslouchat reprízy následný den v rámci mobilních služeb. Není alternativa, kdy bych si pustil zprávy z jedné stanice a za hodinu z druhé stanice, abych věděl, že se tam na jisté věci dívají jinak, nebo jsou tam jiné tematické komentáře. Neuvěřitelný byl mnohaletý „monopol“ komentářů Ivana Hofmana a Jiřího Ješe, kolik ti tam měli prostoru pro to, aby tam hlásali své názory. Nebyl to jejich problém, ale problém provozovatelů veřejné služby, že proti jejich názorům nedokázali postavit někoho, kdo by měl aspoň trochu jiný názor.

MS: *Dobrá, nebavme se o konkrétních lidech, ale spíše obecně.*

MV: Jistě, ovšem ani monopol jedné osobnosti zdravý není. Nyní se do podobné situace dostává Karel Hviždala, myslím si, že média, která mu dávají nekonečný prostor, prezentují omezované názory. V televizi byl Jindřich Šídlo a byla snaha, aby se ke všemu vyjadřoval, i v oblastech, pro které neměl žádnou kvalifikaci. Částečně v této pozici byl i Dr. Petr Fischer. Tato řešení však pluralitní dialog nenabízejí.

MS: *Vám chybí jiskření, které oživuje veřejný prostor?*

MV: Mně chybí možnost poslechnout si oponenta a jeho názor k tomu, co zaznívá většinově. To znamená, že pozvou experta Fischera, a ten jim řekne, jak to je. Poté to vypadá jako: „Myslete si, co já“, neboť proti Fischerovi tam není nikdo jiný. V tom myslím, že je dost velký problém.

MS: *To jsme stále na té osobní rovině?*

MV: Pluralita není osobní rovinou. Pluralita buď existuje, nebo ne. Máme se ještě co učit. Učit se kultuře plurality?

MS: *Soudím, že to závisí na osobnostech. Když je někdo osobností, je schopen se prosadit. Zmínil jste pár osobností, které jsou žádané, jelikož mají své posluchače. Je na médiu, zdali jim dává prostor.*

... Momenty médií ...

MS: *Vrátil bych se na přelom roku 2000 – 2001. V této době rozbouřila veřejný prostor takzvaná „televizní krize“. Byl jste spojen s televizí, jak se na ni díváte? Rady, které měly povětšinou politický klíč, jmenovaly člověka, který se následně ukázal jako neschopný, a lidé se proti němu spontánně postavili tak, jak jsme mohli vidět.*

MV: Koho máte na mysli?

MS: *Jiřího Hodače.*

MV: On byl právě zvolen radou.

MS: *Radou České televize, která však byla jmenována podle politického klíče.*

MV: Podle stejného politického klíče jako několikrát předtím. V té době jsem byl v komisi ministra kultury, která připravovala zákon o České televizi. Dostali jsme se do velké rozepře, protože jsem tam byl za FITES, jelikož jsem byl ve výkonném výboru FITESu.

MS: *Jen pro porozumění – FITES je zkratka instituce Český filmový a televizní svaz.*

MV: Ano, pozvali si mě tam, jelikož od doby, co jsem byl šéfredaktorem, mě legislativa kolem televizi zajímala. Prosazoval jsem, že zasedání Rady České televize musí být veřejné. Nějaká komise nemůže zastupovat veřejnost a dělat to utajeně, domlouvat se někde pod stolem. Vzbudilo to zajímavou disputaci s evangelickým farářem Milošem Rejchrtem, jenž byl také členem rady. Byl čerstvý a v radě nebyl dlouho. Miloš Rejchrt se stavěl proti veřejnému jednání rady. Oponoval mi a říkal, že si potřebuje se svými kolegy „intimně“ vyměňovat myšlenky, že to není možné dělat veřejně. Tvrdil, že názor musí zrát, a to nevyhovuje veřejnému slyšení. Nakonec to dopadlo tak, že neustále zasedali tajně místo toho, aby si změnili jednací řád a otevřeli se veřejnosti, případně vysvětlili veřejnosti prostřednictvím veřejného zasedání, proč odvolávají Chmelíčka. Nešlo o věc, která by byla naordinovaná z jednoho dne na druhý, ale že byla to dlouhodobá disputace na téma, zdali generální ředitel plní svůj program, na základě kterého byl zvolen generálním ředitelem České televize. Půl roku byl upozorňován, že program neplní, že termíny, které si do svého projektu údajně sám dal, procházejí, a on nebyl schopen nic vysvětlit. Vlastně televizi neřídil, ...

MS: *... a za nitky tahal někdo jiný.*

MV: On pouze pacifikoval útočníky ze strany některých tvůrců. Těm sliboval a rozdával peníze, aby je umlčel. Televizi jako instituci neřídil.

MS: *Přítomna by mohla být i korupce?*

MV: Je známé tvrzení: „Kdo si hraje, nezlobí.“ To je starý nástroj, jenž byl uplatňován i předchozími řediteli. Potenciálním odbojníkům, kteří by kritizovali televizi, dá vedení smlouvu, práci, honorář. Mají tak práci, zaobírají se svým dílem a nevěnují se jiným záležitostem, které by mohly být televizi nepříjemné. Pan Chmelíček byl nakonec odvolán. Myslím si, že si o to dost dlouho koledoval. Nyní se proti tomu vzepřela síla lidí, kteří cítili, že jejich pozice jsou tam ohrožené. To, co tam měli nasmlouváno, či přislíbeno, by pod jiným ředitelem nemuselo dopadnout dobře. Začali se jej zastávat způsobem, který byl nezákonný.

MS: *Právě lidé ze zpravodajství poukazovali na způsob odvolání pana Chmelíčka a také na to, jakým způsobem byl dosazen pan Jiří Hodač. Je asi možné říci, že zaměstnanci televize kritizovali kulturu?*

MV: To bych neřekl. Byl jsem trochu u toho, byl jsem na schůzi v restauraci na náplavce u Vltavy, kde se hlasovalo o jakémsi prohlášení Břetislava Rychlíka. Poté jsem na toto téma napsal článek do Zemských novin, jelikož jsem byl požádán redakcí. Myslím, že to vyšlo 22. prosince 2000. Jan Kraus mi poté napsal, že je zdrcen, když si to přečetl, přestože od počátku věděl, že jsem nesouhlasil s prvním provoláním, protože bylo nepravdivé. V hospodě jsem se proti tomu ohradil. Říkal jsem: „Břéto, přece si nemůžeme dát na prapor svobodu slova a přitom lhát.“ Tam byly takové ty věty, že je to nezákonné. Soudím, že na tom nic nezákonného nebylo. Nesledoval jsem to pouze já, ale sledoval to zblízka i Bohuslav Blažek, Jan Čulík, Tomáš Pecina a další a další. Také jsme byli někdy v listopadu na konferenci Česká televize věc veřejná, kterou organizoval Nikolaj Savický.

MS: *Je to ten, kdo pořádá diskuse o českých médiích? Takovéto pořady jsou podporovány Českým rozhlasem 6.*

MV: Je to člověk, jenž prokázal v ČT zázračnou schopnost přežít, ale zároveň o televizi mnoho věcí

ví. Byl tím, který se později přiznal, že napsal panu Chmelíčkovvi projekt. Také byl nešťastný, že ho nerealizoval. Byl tím, kdo odešel s Radimem Hrehou do Slovenské televize. Nyní se vrátil a již je zase poručníkem pana Janečka. Z mého pohledu je to takový „nepostradatelný“ tvůrce televize veřejné služby.

... Revoluční nálada ...

MS: *Měli bychom zmínit fakt, že televizní krize byla připomenutím společenských procesů v počátku nové éry. Lidé se shromáždili na Václavském náměstí a zase demonstrovali.*

MV: Opět se nechali na náměstích „zmanipulovat“. Tenkrát to byla velká mystifikace a výsledkem toho je, že se televize dostala přímo do rukou komunistů a milicionářů. Sice s nějakými peripetemiemi, ale výsledek byl takový. Mezi revolucionáři v ČT byl schován Janeček, který utajil svou bolševickou minulost. Vzal si tam kamaráda, milicionáře z Tábora. Společně řídili televizi do roku 2011. Z mého pohledu je to neuvěřitelná zvrácenost. Říkám, že je to, jako kdyby Goebbels dostal v Německu televizi. Jiří Janeček nebyl nic jiného než propagandista v časopisu Palcát, což nebyl bezvýznamný plátek. V případě mobilizace a třetí světové války se z Tábora velelo celé invazi do západní Evropy. Tam musel být člověk, jenž byl spolehlivý. Soudím, že to nebyl jen takový bezvýznamný pěšáček.

... Skutečná veřejná služba? ...

MS: *Nu, Česká televize, podnik veřejné služby, dokázala svými kroky rozpohybovat společnost a její směřování. Když se podíváte zpět na výstupy této instituce, plní funkci veřejné služby, či nerecipuje potřeby veřejnosti a je podnikem, jenž by zasloužil adjektivum zkostnatělý?*

MV: Soudím, že jsou tam nevýrazné názorové proudy, které je jí zmocnily a vykládají, že jejich služba je ta pravá. Hájí to horem dolem. Před měsícem, 18. 3. 2011 byla konference ARAS Veřejnost sobě v divadle Archa.

MS: *Byla to akce pořádaná Inventurou demokracie?*

MV: Ano, také se toho účastnila. Hlavním motorem byla Asociace režisérů a scenáristů ARAS, a hlavně Martin Pátek, což je dokumentarista, který v televizi dělá a má trochu alternativní postoje. Byl tam také panel, kde Václav Žák vyjádřil velkou spokojenost s tím, jak to Česká televize dobře dělá. Byl tam architekt Jiří Hrubý, bývalý šéfredaktor Architekta, ten naopak vyjádřil velkou nespokojenost. Jsou tam niky témat, otázek, které nejsou položeny. Je to cenzura ... Vstoupil jsem do toho a říkal jsem, že to vidím tak, jak to vidí lidé, kteří nejsou tak vysoko jako pan Žák ...

MS: *Ten však tam byl tuším do roku 2010.*

MV: Přejde mi dobré, kdyby jedním šéfredaktorem v televizi byl pan Žák a druhým pan Hrubý. Diváci by pak měli příležitost si vybrat. To znamená, že by tam byla alternativa, rivalita. Divák by tak lépe dosáhl na veřejnou službu, než jak to zajišťuje současný mechanismus pana Janečka. Myslím si, že při těch čtyřech kanálech a při sedmi miliardách korun, které to stojí, by se na to mohlo dostat. Così podobného jsme provozovali, když ještě byla federální televize. Česká televize měla svoji redakci, kterou tehdy řídil Petr Studenovský, člověk, jenž údajně vstupoval do KSČ ještě v listopadu 1989 a za odměnu dostal šéfredaktorství zpravodajství České televize. Soudím, že tehdy v éteru byla nějaká alternativa. Byla tam žádoucí konkurence, někdy řevnivost, ale prospěch by byl na straně diváků.

... Veřejnoprávnost a kultivace demokracie ...

MS: *Rád bych se zeptal, zdali si myslíte, že Česká televize a Český rozhlas přispívají ke kultivaci mladé demokracie, či jsou tam deficity, které se projevují na její kvalitě? Za veřejnoprávní vzor je*

pokládána BBC, ovšem my se nemůžeme s touto ostrovní zemí srovnávat.

MV: Proč na tom nejsme jako ve Velké Británii, když vyrábíme auta, která mají úspěch i na tamním trhu? Proč nemáme televizi - rozhlas, jako je BBC? Tam je to možná trochu něco jiného. Televize je dle mého pohledu poměrně drahé médium, výroba kvalitních pořadů je relativně drahá. BBC vyrábí pro celosvětový anglofonní trh, zatímco my vyrábíme pro trh limitovaný deseti miliony občanů v češtině. Přitom na veřejnou službu přispíváme řádově menší částkou televizních poplatků. Nikdy nebudeme BBC, i kdybychom nakrásně chtěli.

MS: *Mně jde o to, zdali Česká televize plní podle vás veřejnou službu. Z toho, co jste řekl, je zřejmé, že ji plnit nemůže.*

MV: Veřejná služba je široký pojem. Jsou různé žánry, jsou různé akcenty na veřejnou službu. Za nejdůležitější pokládám ten, který podporuje demokracii, kulturu, vzdělání, informovanost občanů a orientuje je ve světě. Tam, myslím si, Česká televize bohužel selhává ze všeho nejvíc. Preferuje zábavu.

MS: *Zábavu ...*

MV: Také je to v zákoně a oni řeknou, že to dělají podle zákona. To znamená, že to děláme dobře? Nemyslím si, že například zpravodajský kanál ČT 24, vyráběný bez nutných peněz na koleni, byl dnes dobrým řešením. Pomalu se to mění a v ČT hledají tvář dvou dalších programů. Pracovníci televize měli představu, jak to bude jinak a lépe. Soudím, že z toho vznikl totální chaos, ČT 2 ztrácí svoji profilaci - a to není ku prospěchu ničemu. Co mně nejvíce vadí, je, že veřejná televize není pluralitní, že tam neexistuje něco jako hlavní proud a k tomu alternativa. Ve všech žánrech, zejména ve zpravodajství a aktuální publicistice. Myslím si, že by to mělo být. Není alternativa ani k pořadu baviče pana Šípa, to, co dělá Michal Prokop, je trochu vyčpělé ...

MS: *Možná máte pravdu, ale je to otázka osobností.*

MV: Ano, osobností, ale je to také otázka koncepce. Jestliže máte pořad, musíte jej exploatovat v prostředí, které se nutně vyčerpává. Vedle něj musíte nechat růst jiný pořad, který jej zákonitě, až tomu prvnímu dojdou síly, nahradí. Musíte dělat kroky, které jsou vyvážené, abyste najednou neupadli, či vám někde něco nechybělo. Když v televizi veřejné služby bude nějaký monologický názor, který bude převažovat, bude chybět alternativa. Myslím si, že by si to televize mohla dovolit. Nevyrábíme zde tak draho jako v Británii, jelikož nemáme dostatek peněz. Technologie pro televizní výrobu se trochu zlevňuje, dá se vyrábět levněji. Řekl bych, že zde máme obrovskou potřebu ve zpracování historických témat, jelikož v kontinuitě vývoje v Británii nemají takovou naléhavou potřebu mapovat období totalitních režimů, protože nikdy nepronikly na jejich území. Měli jsme doslova čtyřicetiletou díru v paměti a poté ještě dalších patnáct let byly zavřeny archivy. Zkrátka, je zde velký deficit, který vyžaduje velké úsilí.

MS: *Lze říci, že to je o jednotlivcích, ne o institucích, i když je zřejmé, že instituce mohou podpořit snahy jednotlivců, kteří ony deficity mohou patřičným způsobem redukovat. Kéž by tomu tak bylo.*

MV: My dnes ale instituce máme, platíme si je, podobně jako jinde v demokratické Evropě, ale jde o to, zda ony instituce vytvářejí prostředí a plní funkce, pro které byly zřízeny. Jednotlivec sám málo zmůže.

MS: *Děkuji vám za kritická slova ...*